Colofon

Auteur

Johan Rosiers, stafmedewerker VAD

Redactie

Mieke Autrique, stafmedewerker VAD
Mia De Bock, stafmedewerker VAD
Ilse De Maeseneire, stafmedewerker VAD
Marijs Geirnaert, directeur VAD

Layout cover

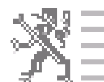
www.epo.be

Verantwoordelijke uitgever

Frieda Matthys, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel
wettelijk depotnummer: D/2009/6030/8

DE DRUGLIJN
078-15-10-20

VAD, Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen vzw
Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel
T 02 423 03 33 | F 02 423 03 34 | vad@vad.be | www.vad.be

1. Inleiding

In het laatste registratiejaar waarin de 'oude' Gingerversie gebruikt werd, alvorens over te gaan tot de meer up-to-date online-versie, werd de kaap van de 5.000 preventieactiviteiten ruim overschreden. Een mooi einde dus voor de vorige versie van het registratieprogramma, dat meer dan 10 jaar zijn waarde heeft aangetoond.

In deze laatste ronde met Ginger 9 gebeurt de registratie van preventieactiviteiten nog steeds aan de hand van zes standaardcategorieën: sector, detailsector, type, doelgroep, activiteit en detailactiviteit. Deze activiteiten worden in de opbouw van Ginger gekoppeld aan een organisatie, suborganisatie en contactpersoon. Aan het eind van de registratieperiode worden de activiteitengegevens geëxporteerd naar VAD. VAD schrijft op basis van de verwerking van de geëxporteerde data het voorliggende monitoringrapport.

Sinds 2005 verschijnt het monitoringrapport in een beknopter formaat. De Gingerevaluatie in 2004 had namelijk aangetoond dat het volume van het rapport voor sommigen een drempel was om het rapport (volledig) te lezen. In eerste instantie is het aantal tabellen en cijfers in de tekst gereduceerd. Ook de vergelijkingen tussen de registratorgroepen worden weggelaten. Om evoluties na te gaan, worden de resultaten van 2008 geplaatst in een tijdskader dat loopt van 1999 tot 2008. Dat is een ruimere retrospectieve focus dan in de vorige rapporten omdat dit het laatste monitoringrapport is op basis van de 'oude' Gingerversie.

In hoofdstuk 2 schetsen we het algemene beeld van de Gingermonitoring: welke alcohol- en drugpreventieactiviteiten vonden waar en met wie plaats? Dat is zowat de kernvraag waaraan het monitoringbeeld wordt opgehangen. Hoofdstuk 3 beschrijft de resultaten per sector en staat stil bij in het oog springende evoluties. Hoofdstuk 4 bevat de synthese van de resultaten uit dit rapport. Naast de algemene bevindingen en de bespreking daarvan wordt een terugkoppeling gemaakt naar de Gingerdoelstellingen en wordt in de glazen bol getuurd om te zien wat de Gingertoekomst brengt.

Alvorens over te gaan tot de bespreking van de Gingerresultaten nog een gemeend woordje van dank aan alle registrators die in 2008 aan de registratie deelnamen. Hun deelname zorgde er mee voor dat dit monitoringrapport verwezenlijkt kon worden. Hopelijk kan VAD ook in de toekomst beroep doen op hun bereidwilligheid om aan Ginger deel te nemen. Zeker nu het programma in een aantrekkelijk en modern nieuw jasje is gestoken.

Veel leesplezier!

2. Algemene resultaten

Aantal geregistreerde preventieactiviteiten
Het registratiejaar 2008 was goed voor in totaal 5.516 ingediende activiteiten. In vergelijking met 2007 is dit een stijging met 395 activiteiten. Daarmee komt de oogst van 2008 weer op hetzelfde niveau als dat van 2006. Van het aantal geregistreerde activiteiten bleken, na een foutencontrole, 5.386 activiteiten bruikbaar voor analyse. Activiteiten die niet in de verwerking werden opgenomen, waren vooral activiteiten die buiten de registratieperiode vielen en activiteiten die niet onder alcohol- en drugpreventie te klasseren zijn (hulpverlening, interne activiteiten, e.d.). De uitvalsgraad ligt met 2,4% iets hoger dan in 2007 (1,7%) maar lager dan de voorgaande jaren, toen de uitval nog tussen drie en vijf procent lag.

Aantal deelnemende preventieactoren
In 2008 namen 61 preventiewerkers deel aan de Gingerregistratie (een lijst met de namen van de deelnemers vind je in bijlage B4). Dat zijn er twee meer dan vorig jaar. We onderscheiden: 9 lokale preventiewerkers (1.105 activiteiten), 41 regionale preventiewerkers[1,2] (3.683 activiteiten) en 11 Vlaamse preventiewerkers (598 activiteiten).

Lokale preventieactoren zijn verbonden aan een stad of gemeente of aan een intergemeentelijk initiatief. Meestal gaat het om preventiewerkers die gesubsidieerd worden met federale veiligheidsmiddelen of een vervolg daarop. Toch zijn er ook enkele lokale projecten waarbij het initiatief en de subsidiëring uitgaat van de stad of gemeente zelf.

Regionale preventieactoren zijn binnen een regionaal gebied actief. Net als vorig registratiejaar was er ook dit jaar een provinciale coördinator (Vlaams-Brabant) die deelnam aan de Gingerregistratie. Voor het overige bestaat de groep regionale registrators enkel uit preventiewerkers die verbonden zijn aan een centrum voor geestelijke gezondheid (CGG).

Vlaamse preventieactoren hebben heel Vlaanderen als werkterrein. De meeste registrators in deze groep zijn medewerkers van de Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen (VAD). Voorts nam ook De Sleutel-Preventie deel als Vlaamse registrator.

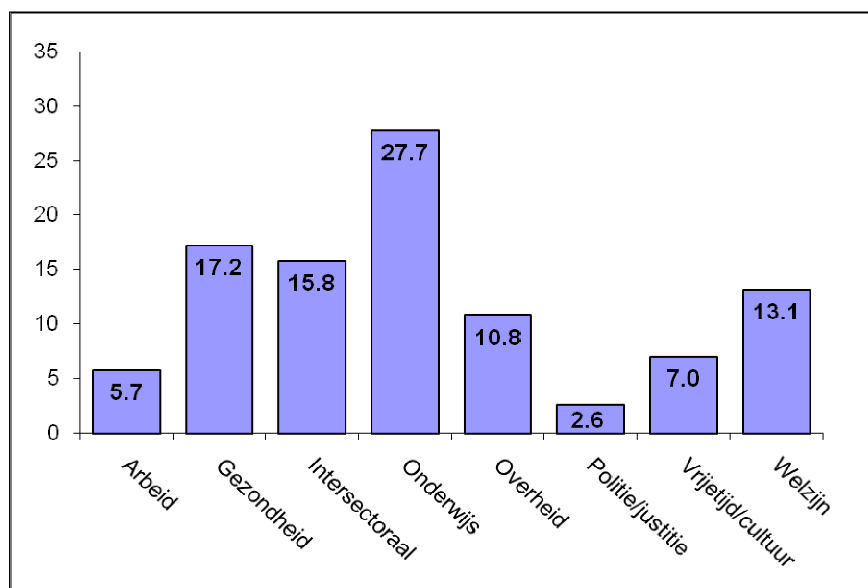
Een opmerkelijk gegeven is dat het aandeel van de aangebrachte resultaten door de Vlaamse registrators, na een jarenlange stijging, plots weer daalt tot het niveau van 2005 (11,1%). Het aandeel van lokale registrators is, na de opmerkelijke piek in 2007, licht gedaald (20,5%). Het aandeel van de regionale preventiewerkers stijgt dan weer van 58% naar 68%. Daarmee nestelt dit aandeel zich weer in de buurt van dat van 2006 (71%). In 2007 was er een tijdelijke daling omdat enkele CGG-preventiewerkers niet deelnamen aan de Gingerregistratie.

---

1 De regionale preventiewerkers worden niet allemaal door de Vlaamse Gemeenschap gefinancierd. In de regionale preventiewerkingen, in regel Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG), worden alsmaar meer preventiewerkers uit verschillende subsidiekanalen gepoold.

2 Het betreft hier niet 41 fulltime-equivalenten. Een groot deel van de CGG-preventiewerkers is deeltijds tewerkgesteld. Bovendien zijn er in de loop van 2008 enkele personeelswissels geweest, waardoor aan één functie twee namen van registrators gekoppeld werden.

Verdeling preventieactiviteiten over de sectoren

Grafiek 1: aandeel preventieactiviteiten per sector (%)

Zoals in alle voorgaande Gingerregistraties, bereikten we ook in 2008 de onderwijssector het best. Het aandeel van 2008 komt overeen met dat van 2007. Hoewel het aandeel van de sector gezondheid gelijk blijft, neemt deze de tweede plaats terug over van intersectorale samenwerking. De reden hiervoor is een daling van het aandeel activiteiten in het kader van intersectorale samenwerking[3]. De sector welzijn komt sterk in de buurt van intersectorale samenwerking en ook de overheidssector weet nipt de horde van de 10% te nemen. De drie overige sectoren blijven daaronder. Vooral de sector politie en justitie wordt eerder zelden direct bereikt (grafiek 1).

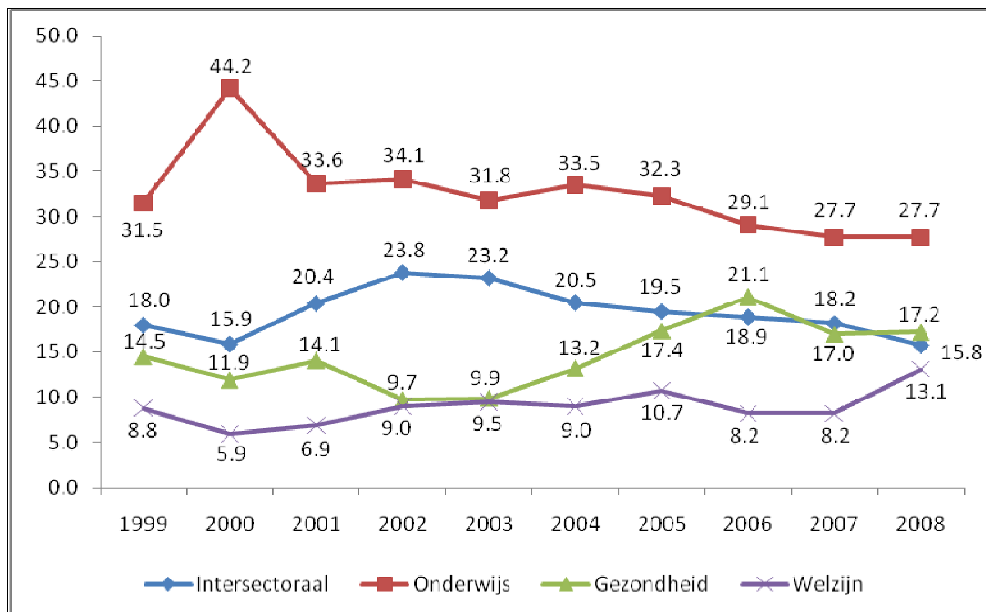
Het bereik van de sectoren: evoluties

Wegens het soms vrij grote verschil in aandeel tussen de verschillende sectoren splitsen we de grafiek in twee delen om op deze manier een visueel overzicht te krijgen van de evoluties per sector. Grafiek 2 toont de evoluties voor de onderwijssector, de gezondheidssector, de welzijnssector en voor intersectorale samenwerking. Grafiek 3 toont de resultaten voor de sectoren arbeid, politie en justitie, overheid en vrijetijd en cultuur.

Grafiek 2 toont dat de *onderwijssector* over de recentste jaren heen een relatief stabiel aandeel kent. Het aandeel situeert zich in de buurt van de 30%. Toch is er sprake van een lichtdalende trend. Als we even het vreemde jaar 2000 buiten beschouwing laten[4], zien we dat het aandeel van de onderwijssector zachtjes aan van boven de 30% zakt naar onder de 30%.
Het aandeel van *intersectorale samenwerking* kent eveneens een gestage achteruitgang sinds 2002.
Het aandeel van de *gezondheidssector* kent een woeliger verloop: eerder een daling in de eerste jaren, gevolgd door een duidelijke, aanhoudende stijging tussen 2003 en 2006, om de laatste twee jaren post te vatten op een iets lager niveau (maar toch nog duidelijk hoger dan voor 2005).
De lijn van de *welzijnssector* geeft weinig spectaculaire knikken weer. Het aandeel schipperde meestal rond de 9%, met een dipje in 2000 en een duidelijke plotse piek in het laatste registratiejaar.

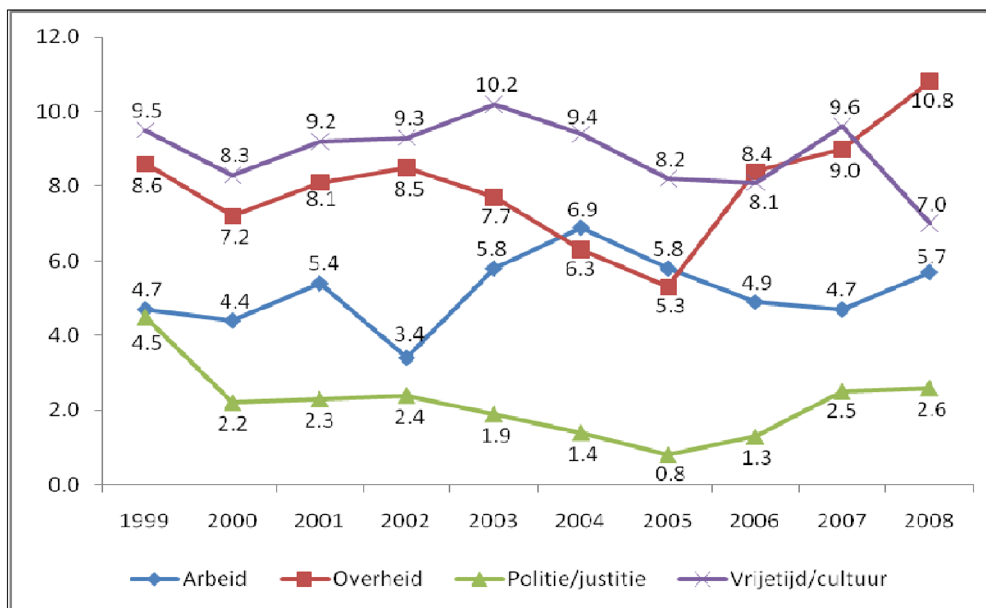
---

[3] Intersectorale samenwerking duidt op activiteiten waarin meerdere sectoren tegelijk samenwerken.
[4] In 2000 nam eenmalig een groep CLB-registrators deel. Aangezien zij nagenoeg uitsluitend met de onderwijssector werkten, piekte het aandeel van de onderwijssector.

Grafiek 2: evoluties in intersectorale samenwerking en het bereiken van de sectoren onderwijs, gezondheid en welzijn

De vier 'kleinere' sectoren kennen door de jaren heen een iets woeliger verloop, zoals grafiek 3 aantoont. Het aandeel van de *sector overheid* kent tussen 1999 en 2005 een daling, om nadien weer duidelijk te stijgen. De daaropvolgende heropflakkering van de overheidssector laat zich ook in 2008 voelen: nooit eerder lag het aandeel van deze sector zo hoog.
De *vrijetijds- en cultuursector* bleef steeds rond de 9%-baken drijven maar zakt daar in 2008 voor het eerst duidelijk onder.
Het aandeel van de *arbeidssector* herstelt zich, na drie jaren van verlies.
De *sector politie en justitie* kende tussen 1999 en 2005 een aanhoudende daling. In 2005 was hun aandeel zelfs bijna onbestaande. Sindsdien herstelt het aandeel zich weer. Tussen 2005 en 2007 is er weer een stijging waar te nemen. Het aandeel van 2008 situeert zich op hetzelfde niveau als dat van 2007.

Grafiek 3: evoluties in het bereiken van de sectoren arbeid, politie/justitie, overheid en vrije tijd/cultuur

Deze cijfers en evoluties schetsen enkel het beeld van de *unisectorale* resultaten. Het gaat hier met andere woorden enkel over de mate waarin één bepaalde sector apart bereikt wordt met preventieactiviteiten. We mogen niet vergeten dat in één op de zes activiteiten sectoren ook deelnemen aan *intersectorale* samenwerking. Dat betekent dat elke sector proportioneel meer deelneemt aan preventieactiviteiten dan deze unisectorale cijfers aangeven. Het totaalbeeld, waarin zowel unisectorale als intersectorale activiteiten in kaart worden gebracht, vind je in hoofdstuk 3 van dit rapport per sector.

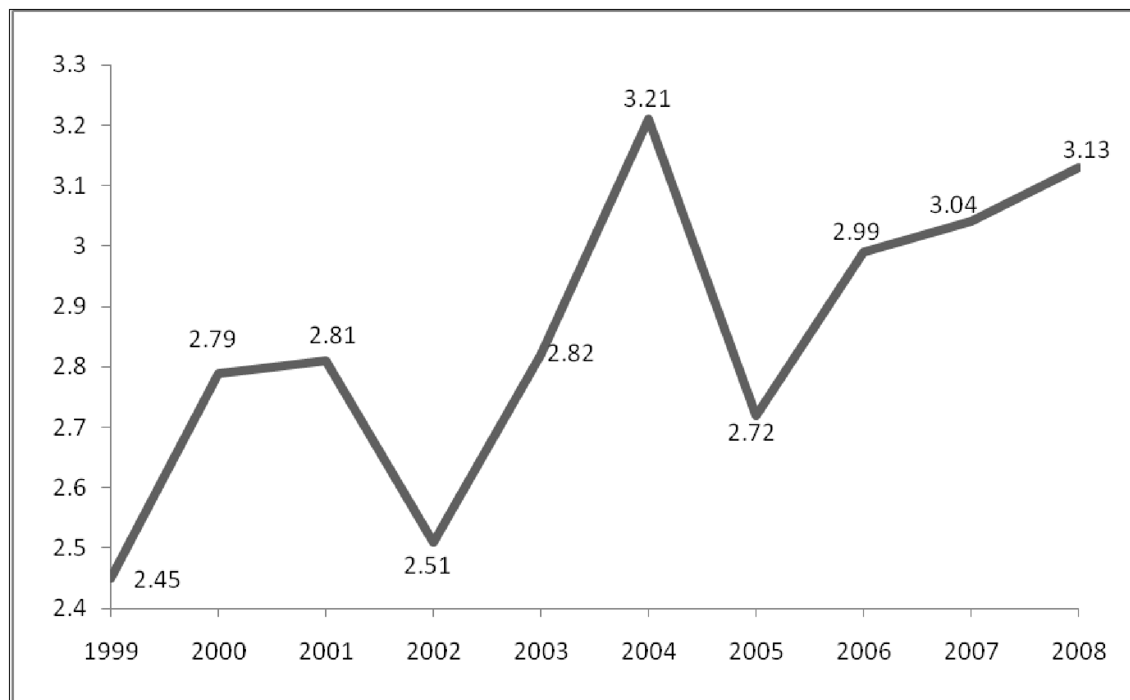
3. Resultaten per sector

3.1. Intersectorale samenwerking

849 activiteiten

- ⇨ 115 vormingsactiviteiten (13,5%); gemiddelde duur per activiteit: 3 uur en 25 minuten
- ⇨ 710 overlegactiviteiten (83,6%); gemiddelde duur per activiteit: 2 uur en 27 minuten
- ⇨ 24 consult-/adviesactiviteiten (2,8%); gemiddelde duur per activiteit: 2 uur en 35 minuten

Gemiddeld aantal participerende sectoren per activiteit
Uit grafiek 2 bleek dat het aandeel van intersectorale samenwerking sinds 2002 blijvend is achteruitgegaan. Het hoger gemiddeld aantal sectoren dat aan intersectorale samenwerkingsactiviteiten deelneemt compenseert deze achteruitgang in de meeste jaren. In 2008 namen gemiddeld 3,13 sectoren deel aan intersectorale activiteiten, wat alweer een stijging is in vergelijking met de drie voorgaande registratiejaren. Het benadert daarmee zelfs het niveau van piekjaar 2004 (grafiek 4).

Grafiek 4: evolutie in het gemiddeld aantal deelnemende sectoren per activiteit (1999-2008)

Deelname van sectoren aan intersectorale samenwerking
Niet alle sectoren nemen even sterk deel aan intersectorale samenwerking (zie tabel 1).
Net als voorheen nemen drie sectoren deel aan meer dan de helft van alle activiteiten in het kader van intersectorale samenwerking: overheid, gezondheid en welzijn. Het aandeel van de sectoren overheid (van 63% naar 65%) en gezondheid (van 60% naar 63%) stijgt licht, dat van de sector welzijn kent een lichte daling (van 56% naar 54%).
Opmerkelijk is de stijgende participatiegraad van de onderwijssector die van 36% in 2007 oploopt tot 43% in 2008. De sector politie en justitie maakt de omgekeerde beweging: van 42% in 2007 naar 36% in 2008.
Opvallend is ook de stijging van het aandeel van de algemene bevolking (van 16% naar 22%) en van de arbeidssector (van 3% naar 9%).
De vrijetijds- en cultuursector daalt van 25% naar 21%. De categorie 'andere' blijft verwaarloosbaar klein.

	Aantal activiteiten	Participatiegraad (%)
Overheid	552	65.0%
Gezondheid	535	63.0%
Welzijn	458	53.9%
Onderwijs	365	43.0%
Politie/justitie	303	35.7%
Algemene bevolking	190	22.4%
Vrije tijd en cultuur	179	21.1%
Arbeid	77	9.1%
Andere	22	2.6%

Tabel 1: aantal en aandeel activiteiten in intersectorale samenwerking per sector

Wissel aan de top, verhoudingen tussen andere sectoren blijven stabiel
Bekijken we evolutie van de participatiegraad in intersectorale samenwerking over een langere periode, dan zien we enkele opmerkelijke evoluties (tabel 2):

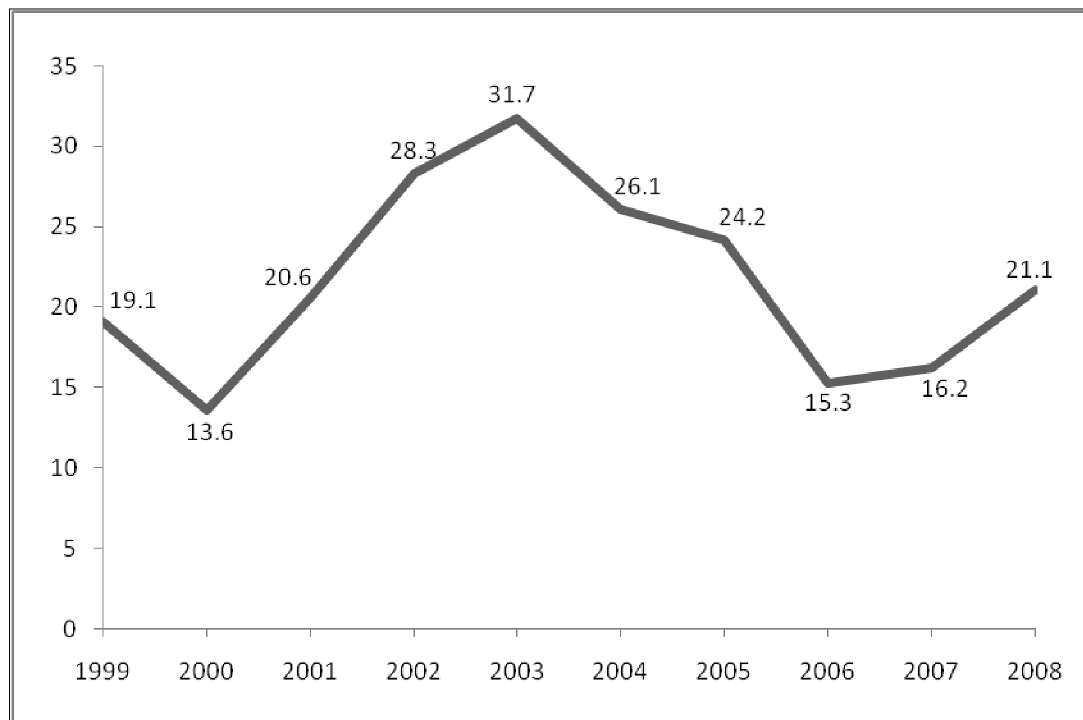
- Zoals reeds de afgelopen jaren het geval was, steken drie sectoren boven de anderen uit als het op deelname aan intersectorale samenwerking aankomt: overheid, gezondheid en welzijn. Over het algemeen geldt de volgorde overheid - gezondheid – welzijn.
- De onderwijssector heeft al enkele golfbewegingen achter de rug. Recent is deze sector weer in opmars wat deelname aan intersectorale activiteiten betreft.
- Een andere sector die ook al wat fluctuaties kende, is politie en justitie. Na hun piek in 2006 en 2007 is de participatiegraad aan intersectorale samenwerking nu weer afgenomen.
- Het omgekeerde geldt voor de 'sector' algemene bevolking. Na het dipje in 2006 en 2007 stijgt hun participatiegraad weer naar het niveau van de periode voor 2006 (zie grafiek 5).
- Ondanks een lichte achteruitgang in 2008 handhaaft de vrijetijds- en cultuursector zich nu al 5 jaar op rij boven de 20%.
- Voor de arbeidssector lijkt 2008 een trendbreuk in te houden. Het is een absoluut topjaar inzake intersectorale samenwerking. Voorheen bleef deze sector onder of rond de 5%-drempel hangen. De drie voorgaande jaren kwam het aandeel zelfs niet boven de 3% uit. En dan is er nu plots een sprong naar 9%. Hoofdreden voor deze opflakkering van intersectorale participatie is dat een regionale preventiewerker in het kader van projectbegeleiding voor een lokaal alcohol- en drugbeleid enkele tientallen activiteiten opzette in de provincie West-Vlaanderen.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Arbeid	1,5%	2,6%	3,5%	1,8%	5,4%	4,8%	3,0%	2,3%	2,8%	9,1%
Gezondheid	46,7%	58,9%	55,8%	45,7%	55,5%	58,9%	52,3%	71,3%	59,6%	63,0%
Onderwijs	29,4%	38,4%	35,8%	27,4%	31,3%	36,5%	27,8%	37,1%	35,8%	43,0%
Overheid	44,2%	52,8%	58,6%	53,3%	57,4%	67,1%	56,0%	60,0%	63,2%	65,0%
Politie/justitie	28,8%	36,4%	27,1%	25,6%	29,5%	38,3%	30,5%	41,9%	41,6%	35,7%
Vrijetijd/cultuur	21,2%	17,1%	18,8%	14,9%	14,8%	25,5%	21,1%	25,7%	25,3%	22,4%
Welzijn	45,1%	56,3%	56,9%	50,4%	53,4%	59,2%	45,4%	53,3%	56,3%	53,9%

Tabel 2: evolutie in participatiegraad binnen intersectorale samenwerking (1999-2008)

De algemene bevolking: nog steeds de vreemde vogel onder de sectoren
Naast de genoemde sectoren is er ook nog de algemene bevolking. Deze categorie wordt in Ginger 9 nog bij intersectorale samenwerking geplaatst (in de nieuwe versie wordt het een aparte 'sector'). De algemene bevolking werd tussen 2000 en 2003 alsmaar meer bereikt via preventieactiviteiten. Nadien zette zich een neerwaartse trend in. Als we het aandeel van de algemene bevolking in de

Gingeractiviteiten bekijken (grafiek 5), zien we een aanhoudende stijging tot 2003 om dan naar een lager aandeel terug te vallen. Vanaf 2007 steeg het aandeel van de algemene bevolking weer licht en in 2008 zelfs vrij sterk. Maar het blijft opvallend lager dan in de periode 2002-2005.

Grafiek 5: evolutie in participatiegraad van de algemene bevolking 2000-2007

Intersectorale samenwerking: vooral een zaak voor intermediairen

Nadat de participatiegraad van intermediairen aan intersectorale samenwerking de laatste jaren aanhoudend steeg, daalt het tussen 2007 en 2008 van 65% naar 59%. De deelname van het bestuursniveau aan intersectorale activiteiten daarentegen stijgt van zijn gangbare aandeel (één op vier activiteiten) naar een hoger aandeel (één op drie activiteiten). In 20% van de intersectorale activiteiten worden enkel preventiewerkers[5] betrokken, wat iets meer is dan de voorgaande jaren. Cliëntsystemen ten slotte blijven op hetzelfde lage peil deelnemen, namelijk aan 1 activiteit op 12.

Intersectorale samenwerking in het teken van overleg

Het aandeel van overleg, vanouds de dominante activiteit bij intersectorale samenwerking, blijft groeien. In 2008 vond maar liefst 84% procent van de activiteiten plaats in het kader van overleg. Dit overleg krijgt in de eerste plaats vorm via uitwisseling en afstemming. Werkgroepparticipatie en projectbegeleiding komen ook regelmatig voor.

Zo goed als alle andere activiteiten die niet rond overleg draaien, gaan over vorming (14%). Het gaat dan om informatieoverdracht of vormingsactiviteiten over attitude en informatie.

Consult en advies komt bijna niet voor (3%).

Overleg heerst bij alle doelgroepen, behalve bij cliëntsystemen (vorming)

De helft van alle activiteiten in intersectorale samenwerking gaat over overleg met intermediairen. Werkgroepparticipatie en uitwisseling en afstemming zijn daarin de meest voorkomende detailactiviteiten, maar ook projectbegeleiding en voorbereiding komen duidelijk aan bod.

Cliëntsystemen zijn de enige doelgroep die vooral met vormingsactiviteiten worden bereikt. Het gaat dan

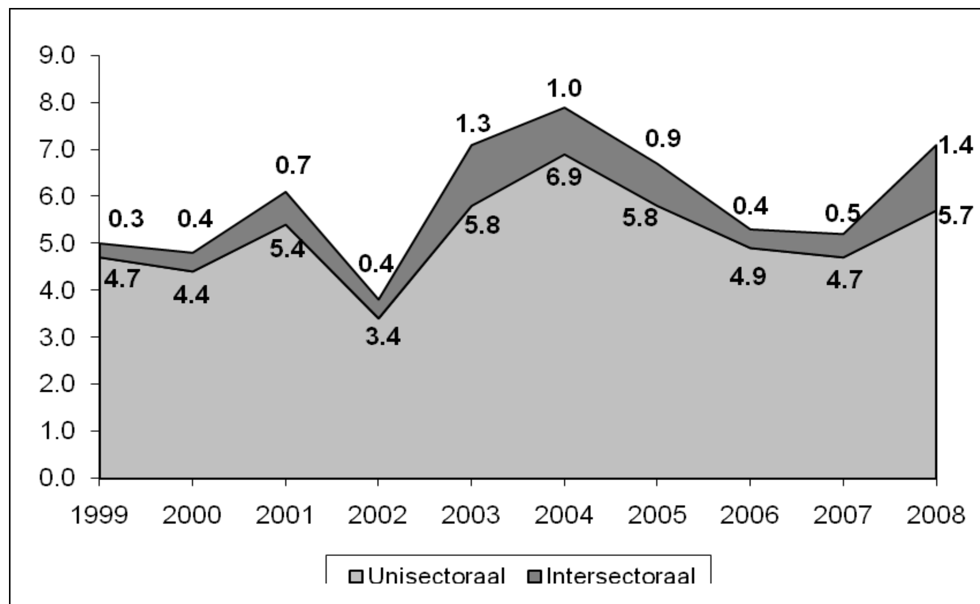
5 Wat als doelgroep ”intermediair” wordt omschreven, kan ook preventiewerkers omvatten. Het is namelijk zo dat de categorie “preventiewerkers” enkel wordt gekozen als er uitsluitend professionele preventiewerkers deelnemen. Van zodra naast preventiewerkers ook andere categorieën (bv. bestuursniveau) deelnemen, worden de preventiewerkers herbenoemd als “intermediairen”.

in regel om vormingsactiviteiten, gericht naar de algemene bevolking. Informatieoverdracht scoort dan het best, gevolgd door vorming over attitude en informatie.

3.2. Arbeid

309 activiteiten
- ⇨ 136 vormingsactiviteiten (44,0%); gemiddelde duur per activiteit: 3 uur en 37 minuten
- ⇨ 138 overlegactiviteiten (44,7%); gemiddelde duur per activiteit: 1 uur en 38 minuten
- ⇨ 35 consult-/adviesactiviteiten (11,3%); gemiddelde duur per activiteit: 45 minuten

Intersectorale participatie wint aan belang
In 2008 neemt de arbeidssector deel aan 7% van alle geregistreerde preventieactiviteiten, vooral binnen de sector zelf en in mindere mate via intersectorale samenwerking (grafiek 6). In beide gevallen is er wel een stijging van ongeveer één procent in vergelijking met vorig jaar, waardoor de totale participatiegraad van deze sector er met bijna 2% op vooruitgaat in vergelijking met 2007
De arbeidssector wordt dus nog steeds vooral via de unisectorale weg bereikt, maar verhoudingsgewijs neemt de participatie via intersectorale samenwerking duidelijk toe.

Grafiek 6: evolutie in de verhouding unisectorale/intersectorale activiteiten in de arbeidssector

De private arbeidsorganisaties blijven het sterkst vertegenwoordigd
De preventieactiviteiten in de arbeidssector werden tot 2003 vrij mooi verdeeld tussen private en overheidsorganisaties. Sinds het registratiejaar 2004 is dat evenwichtige beeld veranderd: vanaf dan helt de balans over naar de private sector. Dat is ook in 2008 zo. 56% van de activiteiten in de arbeidssector gaan uit naar de private sector, wat ongeveer even veel is als in 2007. De profit wordt net als in 2007 sterker bereikt dan de social profit.
28% van alle preventieactiviteiten vindt met overheidsorganisaties plaats. In 16% van de preventieactiviteiten met de arbeidssector zijn zowel private als overheidsorganisaties present. In dat laatste geval is de overheid meer betrokken partij dan de private sector.

Intermediairen blijven duidelijk de voornaamste doelgroep, het bestuursniveau verliest terrein
Intermediairen nemen deel aan 71% van alle preventieactiviteiten in de arbeidssector, wat ergens halfweg de resultaten van de voorbije twee jaren ligt. Voor het overige wordt het bestuursniveau betrokken in ongeveer één op de zes activiteiten. Dat is bijna een halvering ten opzichte van 2007. Hiermee komen ze weer in de buurt van het cijfer van 2006. Voor zowel preventiewerkers als cliëntsystemen ligt dat aandeel onder de 10%.

Overleg lost vormingen af als belangrijkste activiteit
Waar in 2004 nog een evenwicht werd vastgesteld tussen de drie soorten preventieactiviteiten, is dit de laatste jaren grondig gewijzigd. Opvallendste evolutie is dat consult/advies opmerkelijk minder voorkomt, met in 2008 een aandeel net boven de 10%.

Na een jaar wissel van de wacht neemt overleg weer met nipt verschil de fakkel over van vorming. 45% van de activiteiten zijn overlegactiviteiten. In een derde van de gevallen gaat het om projectbegeleiding, uitwisseling en afstemming en werkgroepparticipatie komen ook vaker voor.
44% van de activiteiten in de arbeidssector gaan over vorming. Het gaat daarbij in de eerste plaats om vormingsactiviteiten over attitude en informatie. Informatieoverdracht en voorbereiding komen ook nog vrij vaak voor.

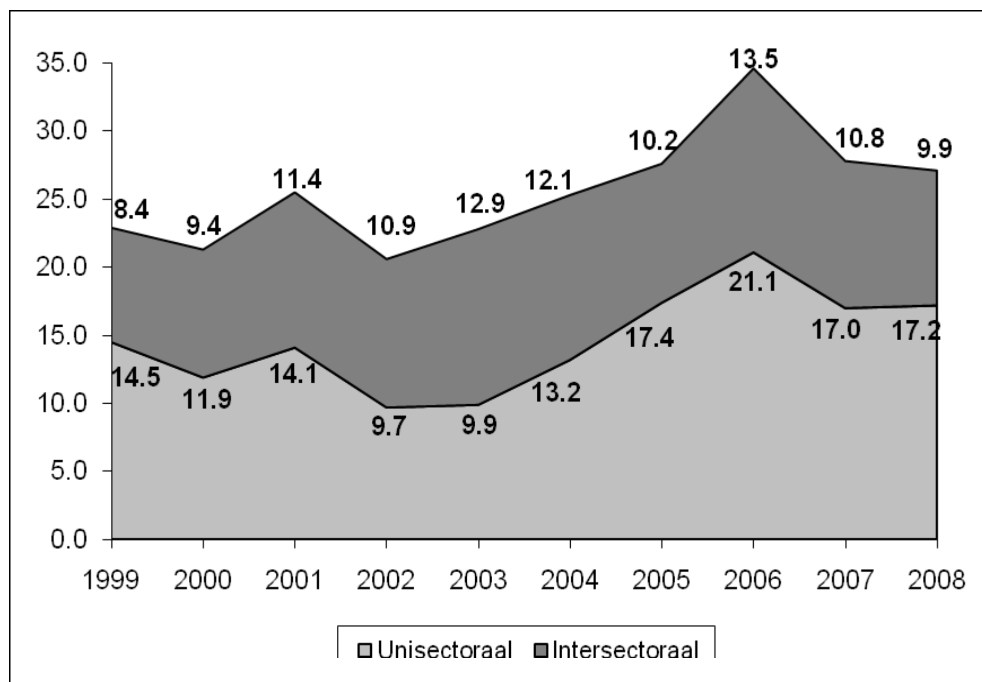
Welke activiteit met wie?

De overlegactiviteiten met preventiewerkers zijn zo goed als steeds op uitwisseling en afstemming gericht. Overleg is een soort activiteit die relatiefvaak voorkomt bij de doelgroepen bestuursniveau en preventiewerkers. Met het bestuursniveau gaat het dan vooral om projectbegeleiding en uitwisseling/afstemming.
Meer dan de helft van de activiteiten met intermediairen zijn vormingsactiviteiten, waarbij attitude en informatie inhoudelijk het meest voorkomt, gevolgd door informatieoverdracht en vaardigheidstraining. Wat overleg met intermediairen betreft, toch nog steeds de tweede belangrijkste combinatie van doelgroep en soort activiteit, ligt de klemtoon vooral op projectbegeleiding en werkgroepparticipatie. Opvallend is dat daar amper aan uitwisseling en afstemming wordt gedaan. Blijkbaar zijn in de meeste gevallen de verkennende stappen al gezet.

3.3. Gezondheid

926 activiteiten
⇨ 182 vormingsactiviteiten (19,7%); gemiddelde duur per activiteit: 2 uur en 49 minuten
⇨ 596 overlegactiviteiten (64,4%); gemiddelde duur per activiteit: 2 uur en 30 minuten
⇨ 148 consult-/adviesactiviteiten (16,0%); gemiddelde duur per activiteit: 1 uur en 33 minuten

Stabilisering aandeel
De gezondheidssector neemt in 2008 deel aan 27% van alle geregistreerde preventieactiviteiten: 17% binnen de eigen sector en 10% via intersectorale weg (grafiek 7). Daarmee evenaart de participatiegraad van deze sector het niveau van 2007 en 2005 (tussenin ligt het piekjaar 2006). Dit aandeel ligt dus nog steeds een stuk hoger dan dat van voor 2005, wat vooral te wijten is aan de sterkere betrokkenheid van de gezondheidssector in unisectorale activiteiten. Het aandeel van intersectorale samenwerking is over de jaren heen veel stabieler gebleven.

Grafiek 7: evolutie in de verhouding unisectorale/intersectorale activiteiten in de gezondheidssector

De Centra Geestelijke Gezondheidszorg blijven de hoofdrol spelen
Tabel 2 toont aan dat de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG) duidelijk de meest betrokken detailsector blijven, met een betrokkenheid in drie op vijf preventieactiviteiten in de gezondheidssector. Op ruime afstand van de CGG's volgen de koepels in de gezondheidssector, met VAD als meest gesolliciteerde koepelorganisatie, als tweede belangrijkste detailsector. De pyschiatrische instellingen (PZ en PAAZ) nemen nog net de 10%-horde, maar de andere detailsectoren blijven daar onder. Toch mogen we niet voorbijgaan aan de groei van de detailsectoren Lokaal Gezondheidsoverleg (LOGO), straathoekwerk en drughulpverlening (TG/CIC/dagcentra). Anderzijds kent het aandeel van huisartsen een duidelijke terugval.

Detailsector	2006	2007	2008
Centra voor geestelijke gezondheidszorg (CGG)	70,4%	57,2%	60,2%
Diensten voor gezins- en bejaardenhulp (DGBH)	0,8%	0,4%	0,2%
Huisartsen	2,8%	4,4%	1,5%
Koepels	11,1%	13,7%	13,7%
LOGO	3,8%	3,5%	4,9%
Medisch-sociale opvangcentra (MSOC)	3,9%	2,4%	3,5%
Psychiatrische afdelingen algemene ziekenhuizen (PAAZ)/ Psychiatrische ziekenhuizen (PZ)[6]	8,0%	9,6%	11,2%
Straathoekwerk	0,3%	0.6%	2,4%
Drughulpverlening (TG, CIC, dagcentra)	2,0%	1,4%	4,0%
Zelfhulporganisaties	1,2%	0,9%	0,7%
Andere	11,9%	11,9%	15,7%

Tabel 2: participatiegraad detailsectoren in de gezondheidssector 2006, 2007 en 2008

Intermediairen nemen de hoofdrol over

De gezondheidssector is vanouds dé sector waarin de doelgroep preventiewerkers zich het sterkst profileert, met in regel een participatie in ongeveer vier op de tien activiteiten. Toch is dat in 2008 voor het eerst anders. Preventiewerkers nemen nog 'slechts' deel aan iets meer dan een kwart van de preventieactiviteiten in de gezondheidssector. De doelgroep intermediairen neemt de fakkel over met een aandeel van vier op tien activiteiten (voorheen ongeveer een kwart). Nochtans gaat het vaak om dezelfde personen. Immers, de doelgroep 'intermediairen' bestaat grotendeels uit preventiewerkers. Enkel als er geen andere personen aanwezig zijn dan professionele preventiewerkers worden de preventiewerkers als dusdanig benoemd. Zijn er naast de preventiewerker(s) ook andere doelgroepen (intermediairen, bestuursniveau of cliëntsysteem) aanwezig, dan worden de preventiewerkers onder de noemer 'intermediairen' geplaatst. Je zou op basis van de cijfers van 2008 dus kunnen vermoeden dat de preventiewerkers vaker samenwerkten met andere doelgroepen en aldus vaker als 'intermediair' worden geregistreerd.

Cliëntsystemen en vertegenwoordigers van het bestuursniveau worden in ongeveer één op de vijf activiteiten in de gezondheidssector bereikt. Voor eerstgenoemde is dat een stijging, voor laatstgenoemde een daling. Het feit dat activiteiten met cliëntsystemen vaak voorkomen in deze sector is een verrassend gegeven, de reden is waarschijnlijk dat activiteiten rond vroeginterventie met cliëntsystemen worden uitgevoerd. De stijging van het aandeel cliëntsystemen heeft te maken met een ruimere toepassing van vroeginterventiemethodieken.

Overleg blijft de kernactiviteit; consult en advies herstelt

De gezondheidssector is in de eerste plaats een overleggeoriënteerde sector, zo ook in 2008. Tweederde van de activiteiten in deze sector bestaat uit overleg. In 2007 waren maar liefst drie kwart van alle activiteiten in deze sector gericht op overleg. Ruim de helft van de overlegactiviteiten draait rond uitwisseling en afstemming. Voor het overige hebben concept-/materiaalontwikkeling en werkgroepparticipatie een zichtbaar aandeel (om en bij de 15%). Voorbereiding, vorig jaar nog goed voor een derde van de overlegactiviteiten in de gezondheidssector, komt in 2008 niet meer boven de 10% uit.

Een op de vijf activiteiten in de gezondheidssector bestaat uit vorming, in de eerste plaats informatieoverdracht maar ook attitude/informatie en voorbereiding komen vrij goed aan bod.

Consult en advies maakt een zesde van alle activiteiten in de gezondheidssector uit. Deze stijging maakt het dipje van 2007 deels goed, maar toch blijft consult en advies nog onder het peil van 2006 (toen één

[6] Het aandeel van PAAZ en PZ wordt dit jaar samengeteld omdat er in de nieuwste versie van Ginger, waarmee de preventiewerkers van CAD Limburg hun preventieactiviteiten van 2008 registreerden, geen onderscheiden tussen beide werkvormen wordt gemaakt.

op de vijf activiteiten).

Overal overleg troef, behalve bij cliëntsystemen

Zoals gesteld, is de gezondheidssector in de eerste plaats een overlegsector. Dat geldt ook naar drie van de vier doelgroepen toe. Enkel naar cliëntsystemen toe is dit niet aan de orde. Daar gaat bijna alle input uit naar consult en advies, in de eerste plaats naar consultaties. Naar de doelgroepen bestuursniveau en preventiewerkers toe draait zowat de helft van de overlegactiviteiten rond uitwisseling en afstemming. Voor de intermediairen geldt ook dat uitwisseling en afstemming de meest voorkomende detailactiviteit is, maar dit is in minder dan een derde van de overlegactiviteiten aan de orde. Concept- en materiaalontwikkeling is een andere voorkomende detailactiviteit naar intermediairen toe.
Vorming gaat ook bijna uitsluitend naar intermediairen uit, waarbij informatieoverdracht de kroon spant, gevolgd door attitude/informatie.

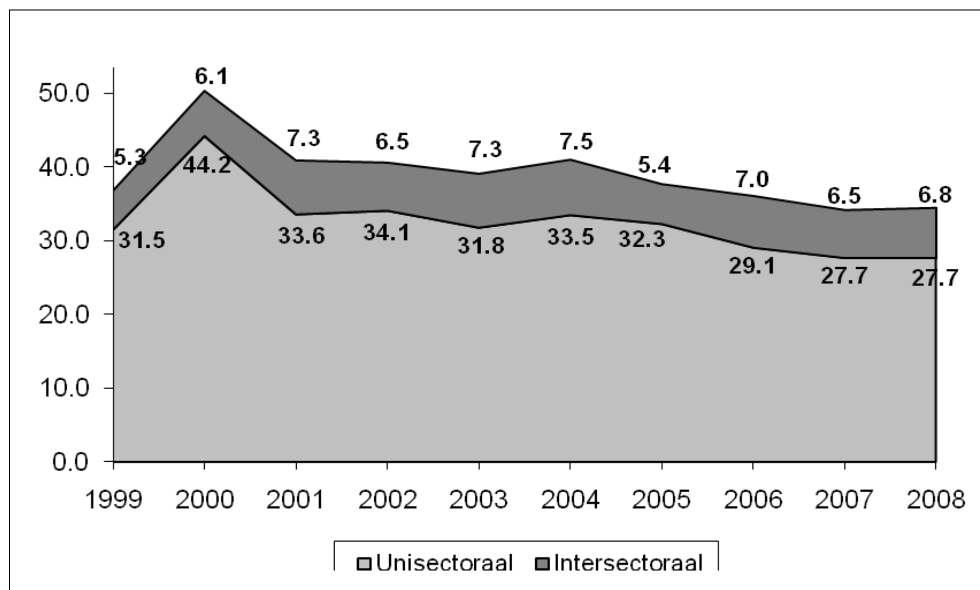
3.4. Onderwijs

1493 activiteiten

- ⇨ 807 vormingsactiviteiten (54,0%); gemiddelde duur per activiteit: 2 uur en 53 minuten
- ⇨ 530 overlegactiviteiten (35,5%); gemiddelde duur per activiteit: 2 uur en 5 minuten
- ⇨ 156 consult-/adviesactiviteiten (10,4%); gemiddelde duur per activiteit: 1 uur en 56 minuten

De daling is stopgezet

Grafiek 8 toont dat het aandeel van preventieactiviteiten in de onderwijssector na 2000 een aanhoudende daling (enkel in 2004 een kleine opflakkering) kende. Deze daling heeft zich in 2008 niet voortgezet. Het aandeel is gestabiliseerd. Zowel het aandeel unisectorale activiteiten als het aandeel intersectorale activiteiten is gelijk gebleven. Met een totale participatiegraad van 35% ligt het aandeel wel nog een stuk onder dat van de jaren voor 2007. De daling na 2000 is hoofdzakelijk te wijten aan het afkalvende percentage unisectorale activiteiten. Het aandeel intersectorale activiteiten fluctueerde in regel rond de 6 à 7%. De onderwijssector is en blijft een sector die vooral langs unisectorale weg wordt bereikt.

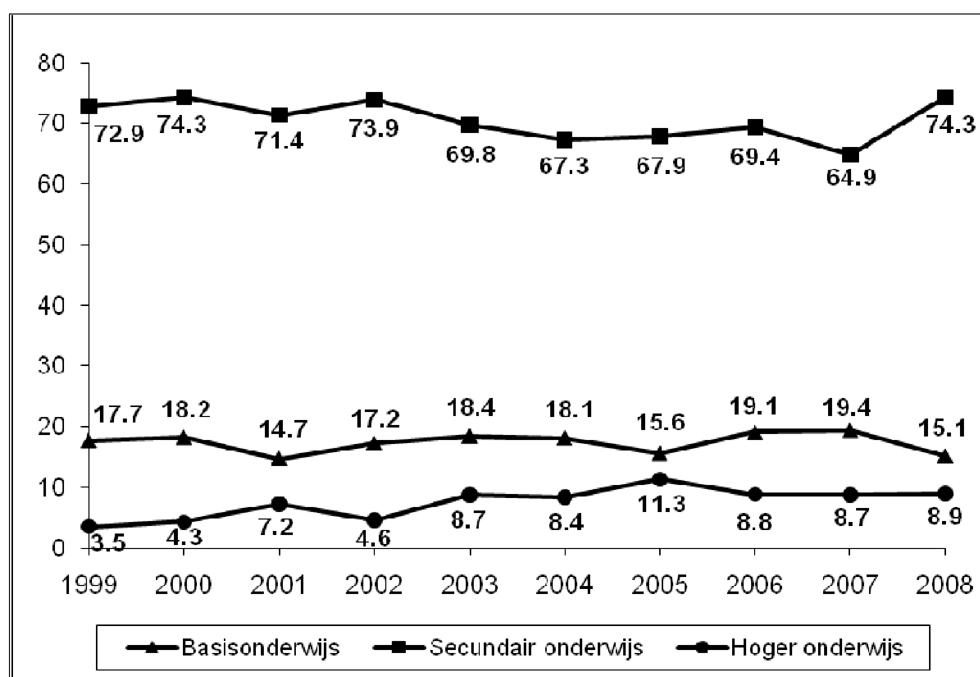
Grafiek 8: evolutie in de verhouding unisectorale/intersectorale activiteiten in de onderwijssector

Het secundair onderwijs drukt sterker zijn stempel, het basisonderwijs geeft terrein prijs

Grafiek 9 toont dat we in 2008, net als in de voorgaande jaren, dezelfde rangorde in de drie grootste detailsectoren in de onderwijssector hebben. Het secundair onderwijs is met 74,3% nog steeds de absolute heerser. Na vorig jaar aan aandeel te hebben ingeboet, (her)wint het secundair onderwijs opeens dermate aan belang (van 65% naar 74%) dat het zich weer nestelt in dezelfde grootteorde als aan de eeuwwisseling.

Het basisonderwijs kent in 2008 weer een dipje. Terwijl deze detailsector in 2007 nog deelnam aan 19% van de preventieactiviteiten in de onderwijssector, is dat in 2008 nog 15%. Het lijkt erop dat deze detailsector om de paar jaren een kleine terugval kent om nadien weer te herstellen. Of dat ook deze keer zo is, moet nog blijken. Hoe dan ook kent deze detailsector geen forse fluctuaties. Het aandeel golft op en neer rond de 17%.

Het aandeel van de detailsector hoger onderwijs is de laatste drie jaren dan weer opvallend stabiel, net onder de 9%. Als we het piekje van 2005 even weg denken, geldt deze vaststelling zelfs over een langere periode. Na 2002 won deze detailsector aan belang en dat is zo gebleven.

Grafiek 9: evolutie in het aandeel van drie grote detailsectoren in de onderwijssector (1999-2008)

De drie belangrijkste detailsectoren nader onder de loep genomen

Drie onderwijsvormen steken er in het secundair onderwijs qua bereik steeds bovenuit: ASO, TSO en BSO. Zo ook dit jaar. Dat zijn niet toevallig de onderwijsvormen met de meeste leerlingen[7].

Toch zien we voor elk van deze onderwijsvormen dat het aandeel activiteiten in het secundair onderwijs achteruit gaat. Zo daalt het aandeel van ASO van 62% naar 52%. Dat van TSO zakt van 50% naar 45%. Dat van BSO toont de kleinste daling: van 46% naar 44%. De drie andere onderwijsvormen KSO, BuSo en DBSO blijven qua aandeel rond 10 à 15% hangen.

Als we de Gingercijfers per onderwijsvorm vergelijken met de overeenkomstige leerlingenaantallen, dan kan worden gesteld dat de meeste activiteiten naar de grootste onderwijsvormen uitgaan. Desalniettemin gaat er relatief veel aandacht naar de kleinere onderwijsvormen.

In het basisonderwijs gaan veruit de meeste activiteiten uit naar het lager onderwijs: in meer dan acht op de tien preventieactiviteiten in het basisonderwijs is het lager onderwijs betrokken partij (83%). In één op de vijf activiteiten is het buitengewoon lager onderwijs (BLO) aanwezig (20%). Het kleuteronderwijs is op één op de twintig activiteiten aanwezig (5%).

In het hoger onderwijs kent het hoger niet-universitair onderwijs nog steeds de hoogste participatiegraad, met een deelname aan drie kwart van de activiteiten (73%). Dat is nog een stuk meer dan in 2007 (toen 57%). Het universitair onderwijs komt uit op 43%, wat ongeveer evenveel is als vorig jaar (toen 40%). Het post-universitair onderwijs verdubbelt zijn aandeel, van 4% in 2007 naar 8% in 2008.

Cliëntsystemen (nog) belangrijker

Zoals in de meeste sectoren zijn de intermediairen ook in de sector onderwijs de voornaamste doelgroep. Zij nemen deel aan iets meer dan de helft van de preventieactiviteiten in de onderwijssector (56%). Dat is een lichte daling ten opzichte van vorig jaar, toen zij bij ruim zes op de tien activiteiten aanwezig waren. De doelgroep cliëntsystemen maakt een omgekeerde beweging: terwijl zij in 2007 aan iets meer dan drie op de tien activiteiten deelnamen, is dat in 2008 ruim vier op de tien activiteiten (42%). De voornaamste reden voor deze stijging is het op bredere schaal implementeren van 'Machtig'. CAT

[7] In het schooljaar 2007-2008 volgden 290.856 leerlingen gewoon niet-modulair onderwijs in de 2e en 3e graad. 118.586 leerlingen (40,8%) volgden ASO, 93.941 leerlingen (32,3%) TSO, 72.306 leerlingen (24,9%) BSO en 6.023 leerlingen (2,1%) KSO. Daarnaast volgden 7.543 leerlingen modulair onderwijs (het zgn. deeltijds beroepsonderwijs of DBSO) en 18.263 BuSO. (Bron: www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken/2007-2008/PocketboekjeNL.pdf).

Infopunt ontwikkelde deze vormingsmodule over weerbaarheid en assertiviteit.
Het aandeel van het bestuursniveau stijgt licht, van 11% in 2007 naar 14% in 2008. Daarmee verdubbelt deze doelgroep zijn aandeel op twee jaar tijd, van 7% in 2006 tot 14% in 2008. Preventiewerkers namen in 2008 deel aan één op de twaalf activiteiten (8%), wat een iets hoger aandeel is dan de voorgaande jaren.

Vorming geeft de toon aan
Met een aandeel van iets meer dan de helft is vorming de meest voorkomende activiteit. In vergelijking met voorgaande jaren is dat een iets groter aandeel. Overleg daarentegen, in 2008 goed voor ruim een derde van de activiteiten, verliest terrein. Vorig jaar was vorming nog goed voor bijna de helft van de activiteiten. Consult en advies komt aan bod in één op de tien activiteiten.
Bijna de helft van de vormingsactiviteiten bestaat uit attitude en informatie. Dat aandeel ligt iets lager dan in 2007. Een opmerkelijke stijger is vaardigheidstraining: waar het vorig jaar aan bod kwam in één op de zes vormingsactiviteiten is dat nu in bijna één op de drie activiteiten, bijna een verdubbeling van het aandeel dus. Dit heeft alweer te maken met de implementatie van de CAT-vormingsmodule 'Machtig'.
Informatieoverdracht daarentegen verliest wat terrein: vorig jaar goed voor ongeveer één op drie preventieactiviteiten, in 2008 is dat nog één op de vier activiteiten. Andere detailactiviteiten komen omzeggens niet voor.
Bij overlegactiviteiten in de onderwijssector komt een bredere waaier aan detailactiviteiten tot uiting. Zoals ook in de voorgaande jaren komen uitwisseling en afstemming en werkgroepparticipatie het meest aan bod. Terwijl het aandeel van uitwisseling en afstemming nog vrij goed standhoudt, zakt dat van werkgroepparticipatie vrij sterk. Voorbereiding komt voor in één op de vijf activiteiten.
Consult- en adviesactiviteiten draaien in de onderwijssector voornamelijk rond consulting. Daarnaast komen enkel adviesgesprekken nog vrij duidelijk voor.

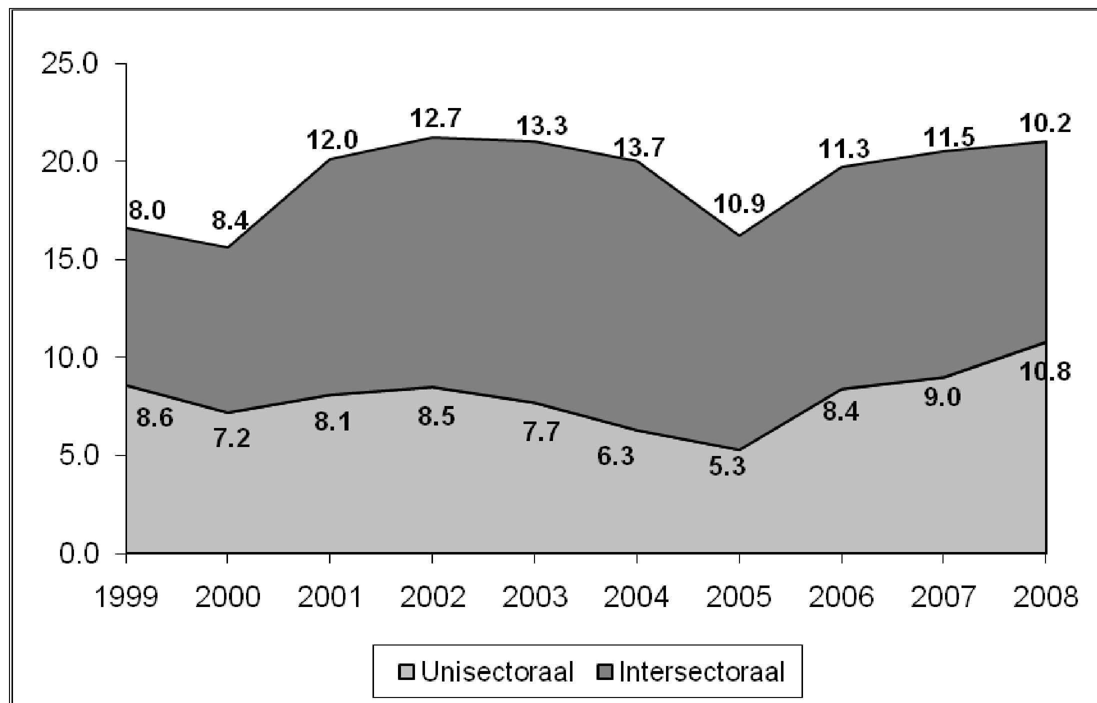
Werkgroepen met intermediairen winnen aan belang
Vormingsactiviteiten in de onderwijssector zijn vrijwel uitsluitend gericht naar twee doelgroepen, met name cliëntsystemen en intermediairen. Naar beide doelgroepen toe komt ook vaardigheidstraining regelmatig voor. Informatieoverdracht sluit de top-3 af, met relatief meer belang voor de intermediairen.
Overleg is duidelijk een zaak voor intermediairen. Zij zijn in drie kwart van de overlegactiviteiten in de onderwijssector de doelgroep. Dat gebeurt voornamelijk via werkgroepparticipatie en uitwisseling en afstemming, maar ook voorbereiding en projectbegeleiding staan vrij vaak op het programma.
Consult en advies is in de onderwijssector in de eerste plaats gericht naar intermediairen, waarbij vooral consulting en adviesgesprekken aan bod komen. Opmerkelijk is dat cliëntsystemen veel minder via consult en advies worden bereikt en dat consulting naar het bestuursniveau toe aan belang wint.

3.5. Overheid

582 activiteiten

- ⇨ 64 vormingsactiviteiten (11,0%); gemiddelde duur per activiteit: 2 uur en 51 minuten
- ⇨ 455 overlegactiviteiten (78,2%); gemiddelde duur per activiteit: 2 uur en 5 minuten
- ⇨ 63 consult-/adviesactiviteiten (10,8%); gemiddelde duur per activiteit: 2 uur en 34 minuten

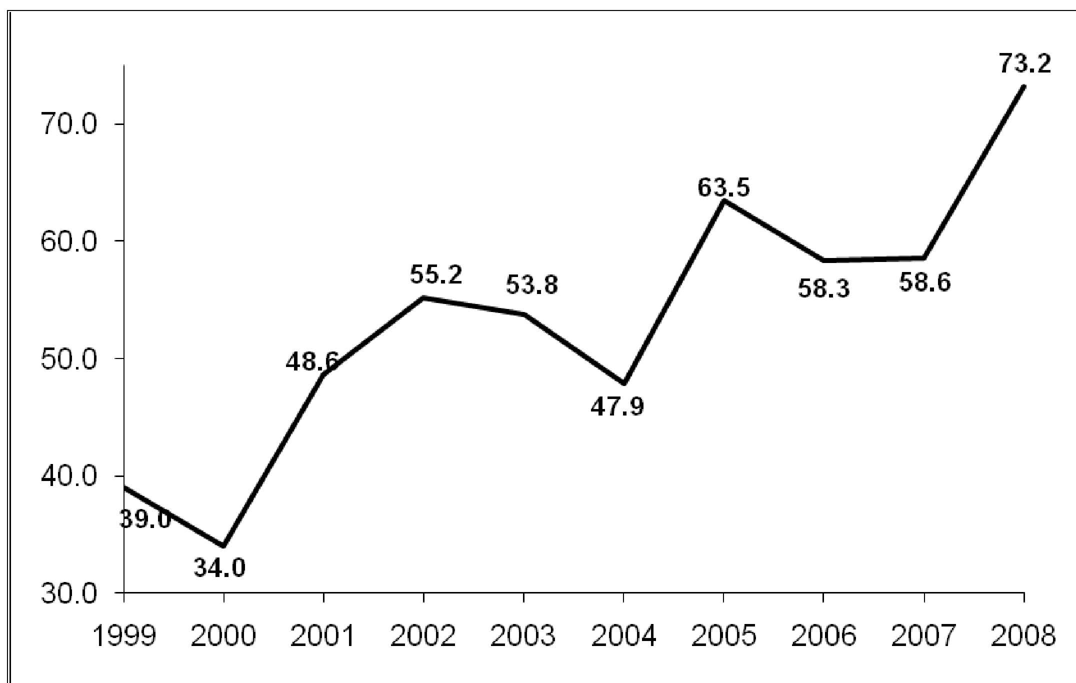
Unisectorale activiteiten hebben voor het eerst de bovenhand
In 2008 nam de overheidssector deel aan 21% van alle geregistreerde preventieactiviteiten: 11% binnen de eigen sector en 10% via intersectorale samenwerking. Dat betekent dat deze sector voor het eerst sinds 1999 relatief meer wordt bereikt via de directe weg dan via intersectorale samenwerking (grafiek 10).

Grafiek 10: evolutie in de verhouding unisectorale/intersectorale activiteiten in de overheidssector

Voornaamste reden voor deze evolutie is de stijging van het aandeel unisectorale activiteiten. Tussen 2005 en 2008 kende dat aandeel een verdubbeling. In diezelfde periode kende het aandeel intersectorale activiteiten een eerder stabiel verloop, ook al is het aandeel in 2008 het laagst sinds 2000.

Lokale overheden nemen het roer nog steviger in handen
Bijna drie kwart van de preventieactiviteiten in de overheidssector wordt uitgevoerd met lokale overheden (73%). Samenwerking met stedelijke preventiediensten speelt hierin een grote rol. Lokale overheden waren steeds de belangrijkste detailsector, maar hun stijgend belang in tien jaar Gingerregistratie is opmerkelijk (zie grafiek 11).
Detailsectoren uit andere overheidsniveaus komen duidelijk minder voor. Enkel de gemeenschapsoverheden (13%) en provinciale overheden (11%) komen nog boven de 10%-drempel uit. Andere overheidsniveaus (regionaal, federaal, internationaal,...) komen nauwelijks of niet in de buurt van de 5% grens.

Grafiek 11: evolutie van het aandeel van lokale overheden in preventieactiviteiten in de overheidssector

Intermediairen benen bestuursniveau bij
Wie overheidssector zegt, zegt ook bestuursniveau. Dat gegeven is op zich gebleven. Maar het bestuursniveau moet dit jaar de intermediairen naast zich dulden. Beide doelgroepen nemen deel aan vier op de tien preventieactiviteiten in de overheidssector (40%). Voor het bestuursniveau betekent dat ongeveer een status quo in vergelijking met 2007. Voor de intermediairen is dat een duidelijke stijging: in 2007 namen zij deel aan een derde van de preventieactiviteiten in de overheidssector deel.
Op enige afstand volgen de preventiewerkers op de derde plaats. Zij zijn betrokken partij in ruim een kwart van de activiteiten. Hiermee handhaven zij hun aandeel (van 28% in 2007 naar 29% in 2008). Dat betekent dat de overheidssector voor het eerst de gezondheidssector vervoegt als sector waarin preventiewerkers proportioneel het vaakst deelnemen aan preventieactiviteiten. Het feit dat er heel wat stedelijke en gemeentelijke preventiediensten en preventiewerkers zijn, is daar niet vreemd aan.
Cliëntsystemen zijn en blijven slechts sporadische deelnemers.

Overheidssector blijft een overlegsector
Activiteiten in de overheidssector staan vooral in het teken van overleg. Bijna vier vijfde van de preventieactiviteiten hebben te maken met overleg (78%). Uitwisseling en afstemming is veruit de meest voorkomende detailactiviteit: in ruim een derde van de overlegactiviteiten is deze detailactiviteit aan de orde. Andere detailactiviteiten die bij overleg nog vrij regelmatig aan bod komen, zijn werkgroepparticipatie en projectbegeleiding. Deze laatste detailactiviteit komt opmerkelijk vaker voor dan in 2007. Anderzijds verliezen voorbereiding en introductie en kennismaking aan belang.
Zowel vorming (11%) als consult en advies (11%) komen in net iets meer dan 10% van de preventieactiviteiten in de overheidssector voor. Voor vorming is dat een lichte vooruitgang tegenover het voorgaande jaar. Drie detailactiviteiten komen duidelijker uit de verf: informatieoverdracht, attitude/informatie en voorbereiding.
Consult en adviesactiviteiten kennen voor het eerst een zeer lichte vooruitgang na drie opeenvolgende jaren waarin het aandeel duidelijk daalde, maar zitten nog veraf van het niveau van 2004, toen één op de vier activiteiten in de overheidssector als consult en advies werden geregistreerd. Consulting is de meest voorkomende detailactiviteit bij consult en advies. Andere vaker voorkomende detailactiviteit is consultatie.

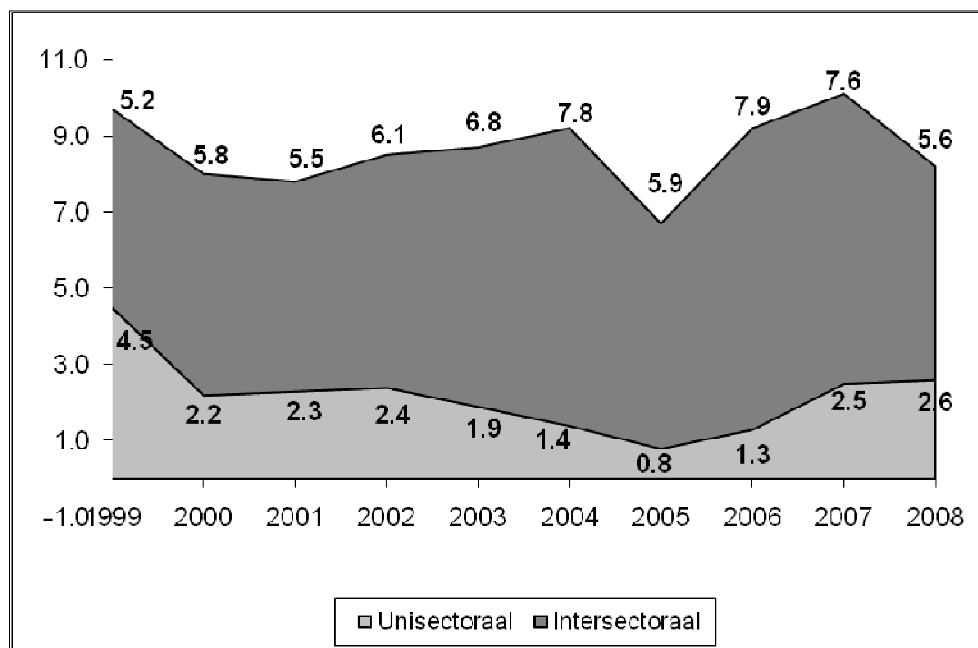
Consult en advies op maat van de overheid
Overleg met intermediairen en met vertegenwoordigers van het bestuursniveau behelst meestal uitwisseling en afstemming en projectbegeleiding. Bij het bestuursniveau komt evaluatie ook vaker voor.

Overleg met preventiewerkers bestaat nagenoeg uitsluitend uit uitwisseling en afstemming.
Consult en advies vindt vooral plaats met het bestuursniveau, waarbij de klemtoon ligt op consulting en consultatie. Vorming is sterk gericht naar intermediairen, waarbij informatieoverdracht en attitude en informatie het vaakst voorkomen.

3.6. Politie en justitie

141 activiteiten
⇨ 69 vormingsactiviteiten (48,9%); gemiddelde duur per activiteit: 2 uur en 56 minuten
⇨ 69 overlegactiviteiten (48,9%); gemiddelde duur per activiteit: 2 uur en 3 minuten
⇨ 3 consult-/adviesactiviteiten (2,1%); gemiddelde duur per activiteit: 1 uur en 40 minuten

Minder participatie door minder intersectoraal samenwerken
Na het 'topjaar' 2007 daalt de participatiegraad van de sector politie en justitie weer een stuk onder de tien procent. Mogelijk heeft dat te maken met het feit dat de bevolking minder aangeeft dat er problemen zijn tengevolge druggebruik dan enkele jaren terug[8] en dat daarom de politiediensten minder actief zijn op het vlak van drugwerking.
Het aandeel preventieactiviteiten dat uitsluitend met deze sector wordt uitgevoerd, is stabiel gebleven. Maar het aandeel van politie en justitie in intersectorale samenwerkingsactiviteiten is duidelijk gedaald (grafiek 12). Desalniettemin is politie en justitie nog altijd een sterk intersectoraal georiënteerde sector. Meer dan twee derde van de preventieactiviteiten waaraan deze sector deelneemt, zijn intersectorale activiteiten.

Grafiek 12: evolutie in de verhouding unisectorale/intersectorale activiteiten in de sector politie en justitie

Politionele diensten en gevangenissen verdelen de koek
Nadat ze de vorige jaren zowat haasje-over speelden, met in 2006 een meer prominente rol van de gevangenis en in 2007 een meer vooraanstaande rol voor politionele diensten, is er in 2008 een evenwicht tussen beide detailsectoren merkbaar. Politionele diensten nemen deel aan bijna zes op de tien activiteiten in deze sector (58%), terwijl de detailsector gevangenis in iets meer dan de helft aanwezig is (54%). Het is alleszins opmerkelijk dat het gevangeniswezen de laatste jaren nadrukkelijker participeert dan enkele jaren terug. Dat heeft te maken met het ontwikkelde vormingsaanbod voor de stuurgroepen drugbeleid in de gevangenissen in Vlaanderen.
Andere detailsectoren komen (zo goed als) niet voor in de sector politie en justitie.

[8] Bron: www.polfed-fedpol.be/pub/veiligheidsMonitor/2008_2009/reports/grote_tendensen_2008.pdf

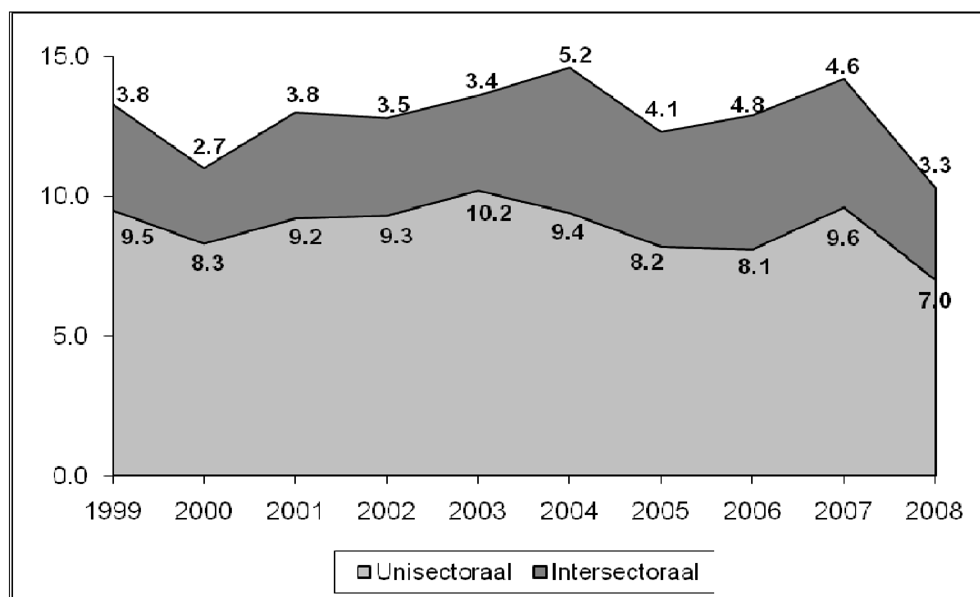
Overleg met en vorming van intermediairen blijft de sleutelactiviteit
In meer dan negen op de tien preventieactiviteiten binnen de sector politie en justitie worden intermediairen bereikt. Het bestuursniveau is vertegenwoordigd in ongeveer één op de vijf activiteiten. De aandelen van cliëntsystemen en preventiewerkers zijn verwaarloosbaar.
Overleg maakt bijna de helft van de activiteiten uit, waarbij uitwisseling en afstemming de kroon spant. Uiteraard komt dit het vaakst voor met intermediairen, maar ook het bestuursniveau wordt met deze detailactiviteit een aantal keren bereikt.
Ook vorming komt in bijna de helft van de preventieactiviteiten in de sector politie en justitie voor. Attitude en informatie komen daarbij het sterkst tot uiting, gevolgd door voorbereiding en vaardigheidstraining. Alle vormingsactiviteiten gaan uit naar intermediairen.
In de sector politie en justitie komen consult en advies slechts verwaarloosbaar aan bod (drie activiteiten).

3.7. Vrijetijds- en cultuursector

379 activiteiten

- ⇨ 110 vormingsactiviteiten (29,0%); gemiddelde duur per activiteit: 2 uur en 47 minuten
- ⇨ 235 overlegactiviteiten (62,0%); gemiddelde duur per activiteit: 2 uur en 9 minuten
- ⇨ 34 consult-/adviesactiviteiten (9,0%); gemiddelde duur per activiteit: 2 uur en 46 minuten

De laagste participatiegraad ooit
In 2008 komt de participatiegraad van de vrijetijds- en cultuursector nog maar net boven de 10% uit. Dit terwijl dat aandeel in 2007 nog op 14% lag, een duidelijke daling dus. De daling situeert zich zowel in unisectorale als in intersectorale activiteiten en in beide is de daling even sterk merkbaar. Daardoor komt de participatiegraad op het laagste punt sinds het begin van de Gingerregistratie te liggen. De unisectorale participatie lag nooit eerder zo laag (grafiek 13).

Grafiek 13: evolutie in de verhouding unisectorale/intersectorale activiteiten in de vrijetijds- en cultuursector

Jeugdwerk neemt iets minder dominant de bovenhand
Het jeugdwerk is binnen de vrijetijds- en cultuursector steeds de belangrijkste detailsector geweest. Dat is in 2008 niet anders. Toch is het overwicht van het jeugdwerk dit jaar beduidend minder groot dan vorig jaar. Terwijl in 2007 maar liefst twee derde van de preventieactiviteiten binnen deze sector plaatsvond met het jeugdwerk, is dat in 2008 nog 'slechts' in vier op de tien activiteiten het geval.
De tweede plaats is voor de detailsector ongebonden jongeren, die in ruim één op de vijf preventieactiviteiten betrokken zijn. In 2007 was dat in één op zes activiteiten. Zij worden zoals steeds voornamelijk bereikt via het uitgaansleven (horeca, dancings, festivals). Het socio-cultureel werk kent een status quo qua participatiegraad (15%). De sportorganisaties komen uit op 8%.

Intermediairen zo goed als altijd partner
In bijna drie kwart van de preventieactiviteiten in de vrijetijds- en cultuursector is de doelgroep intermediairen betrokken partij. Dat is een lichte stijging ten opzichte van vorig registratiejaar. Cliëntsystemen blijven dalen: terwijl deze doelgroep in 2006 nog in ongeveer 40% van de preventieactiviteiten aanwezig waren, is dat nu gedaald tot net onder de 25%. Het bestuursniveau en preventiewerkers participeren in ongeveer één op de tien preventieactiviteiten.

Veel overleg, redelijk wat vorming en een beetje consult en advies
Overleg is ook in deze sector de hoofdactiviteit. Ruim zes op de tien van de preventieactiviteiten in de vrijetijds- en cultuursector omvatten overleg, waarbij uitwisseling en afstemming en projectbegeleiding het meest voorkomen. Maar ook voorbereiding, concept- en materiaalontwikkeling, introductie en

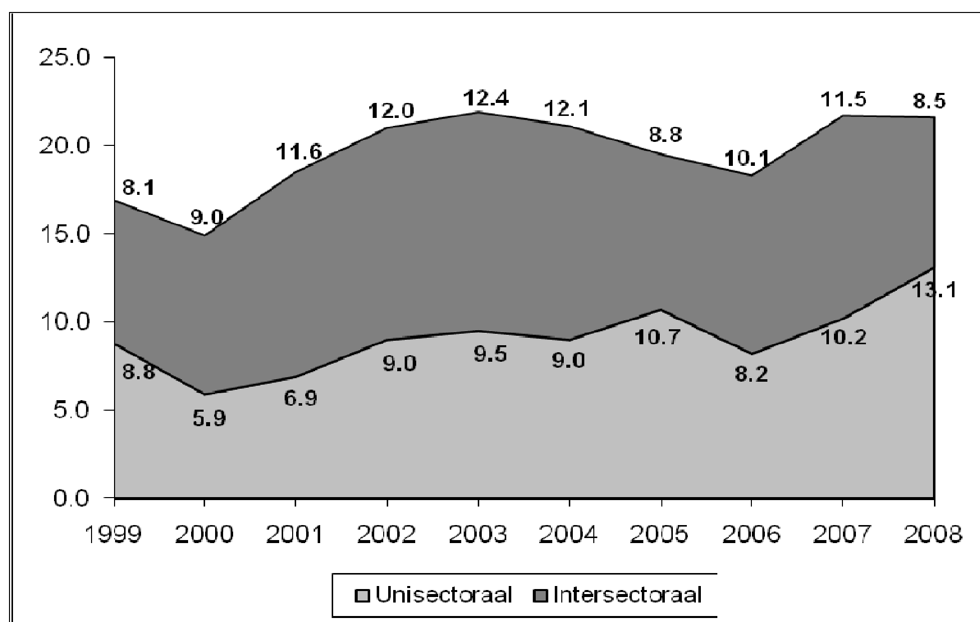
kennismaking en werkgroepparticipatie komen manifest tot uiting.
Vorming komt in bijna drie op de tien preventieactiviteiten aan bod. Drie detailvormen steken er met kop en schouder boven uit: informatieoverdracht, attitude en informatie en voorbereiding. Vaardigheidstraining komt ook in 2008 duidelijk minder aan bod dan in de jaren voor 2007.
Consult en advies komt in iets minder dan één op de tien preventieactiviteiten aan bod, wat toch een lichte stijging is in vergelijking met 2007. Adviesgesprekken en intervisie komen hier merkelijk vaker voor.

Overleg met intermediairen
Ruim vier op de tien preventieactiviteiten in de vrijetijds- en cultuursector bestaan uit overleg met intermediairen, in de eerste plaats uitwisseling en afstemming en projectbegeleiding.
Opmerkelijk is dat bij de doelgroep cliëntsystemen de verhouding tussen vormings- en overlegactiviteiten vrij goed in balans is. Dit, terwijl vorig jaar vorming nog duidelijk de bovenhand had. De stijging van het aandeel overlegactiviteiten met cliëntsystemen is te wijten aan de participatie van jongeren aan stuurgroepvergaderingen van Breakline, een project rond gezondheidsrisico's in het uitgaansleven.
De weinige consult- en adviesactiviteiten die in deze sector geregistreerd werden, vinden in meer dan de helft van de gevallen plaats met intermediairen, waarbij voornamelijk adviesgesprekken en intervisie aan de orde zijn.

3.8. Welzijn

707 activiteiten ⇨ 144 vormingsactiviteiten (20,4%); gemiddelde duur per activiteit: 3 uur en 33 minuten ⇨ 378 overlegactiviteiten (53,5%); gemiddelde duur per activiteit: 2 uur en 14 minuten ⇨ 185 consult-/adviesactiviteiten (26,2%); gemiddelde duur per activiteit: 1 uur en 17 minuten

Stijging unisectoraal compenseert daling intersectoraal
Vorig jaar kwam er een einde aan de dalende trend die na 2003 ingezet was. Dit jaar consolideert de welzijnssector zijn aandeel. Met een aandeel van 22% blijft het op hetzelfde niveau als vorig jaar. Deze handhaving komt volledig op naam van de unisectorale activiteiten. Immers, het aandeel intersectorale activiteiten daalt met 3%, naar het laagste niveau sinds 1999 (9%). Dat wordt dus gecompenseerd door de even sterk stijging van de unisectorale activiteiten, naar 13%. Nooit eerder werd de welzijnssector zo sterk unisectoraal bereikt.

Grafiek 14: evolutie in de verhouding unisectorale/intersectorale activiteiten in de welzijnssector

Twijfelachtig succes van 'andere'
Alvorens tot de benoemde detailsectoren over te gaan, even iets over de niet-benoemde: een oud spookbeeld, met name een hoog aandeel van de categorie 'andere', duikt weer op. Terwijl deze categorie in 2007 al goed was voor 42% van de activiteiten in de welzijnssector, stijgt dit aandeel nog tot een schrikbarende 52%. Nadere analyse en navraag bij de betrokkenen wees uit dat de reden hiervoor is dat twee registrators hun vroeginterventieactiviteiten foutief onder de sector welzijn registreerden in plaats van onder intersectorale samenwerking/algemene bevolking.
Wat de wel benoemde detailsectoren betreft, is de bijzondere jeugdzorg weer de sterkst bereikte. De comités en voorzieningen in de bijzondere jeugdzorg halen samen een participatiegraad van 17%. Ondanks een verlies van 2%, geheel te wijten aan de achteruitgang van de comités voor bijzondere jeugdzorg, zijn zij duidelijk de sterkst betrokken partij.
De tweede meest bereikte detailsector binnen de welzijnssector zijn de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW). Hun aandeel loop wel fors terug, van 20% naar 12%. Daarmee evenaart het peil van 2008 dat van 2002 als laagste ooit.
De Centra voor Welzijnwerk (CAW), inclusief de jongerenadviescentra (JAC), zijn goed voor 11%, iets meer dan vorig jaar. Van de andere detailsectoren komt enkele nog het buurt- en opbouwwerk boven de 5% uit (6%). De andere detailsectoren blijven daar zelfs ruim onder.

Het bastion intermediairen brokkelt verder af

Hoewel zij met een participatiegraad van 53% nog steeds duidelijk de meest bereikte doelgroep in de welzijnssector zijn, is het aandeel van de intermediairen voor het tweede opeenvolgende jaar fors gedaald. Terwijl in 2006 ongeveer zeven op de tien activiteiten in de welzijnssector met intermediairen plaatsvonden, was dat in 2007 nog zes op tien en in 2008 dus nog 'slechts' in iets meer dan de helft.

Anderzijds houdt het stijgend belang van de doelgroep cliëntsysteem aan. Terwijl zij tussen 2006 en 2007 hun aandeel al omzeggens verdubbelden naar bijna één op de vier activiteiten, stijgt dat nu verder naar bijna één op de drie activiteiten (32%). Spijtig genoeg is ook dit het gevolg van het verkeerd onder de welzijnssector registreren van vroeginterventieactiviteiten.

Ook de andere doelgroepen hebben duidelijk meer succes in 2008: preventiewerkers stijgen van iets meer dan tien procent in 2007 naar ruim één op de zes activiteiten in 2008 (17%). Het succes van de doelgroep bestuursniveau is nog meer in het oog springend: van amper iets meer dan één op de twintig activiteiten in 2007 naar één op de vijf activiteiten in 2008 (20%): meer dan een verdrievoudiging op één jaar tijd!

Overleg herwint terrein, consult en advies blijft aan belang winnen, vorming verder dalend

Nadat het aandeel van overlegactiviteiten in 2006 en 2007 zich net onder de 50% bevond, stijgt dit in 2008 tot net erboven (54%). Eén detailactiviteit springt er boven uit: uitwisseling en afstemming (in bijna vier op de tien overlegactiviteiten in de welzijnssector). Ook voorbereiding (in ruim één op de vijf overlegactiviteiten) komt duidelijker aan bod. Werkgroepparticipatie schuurt dicht bij de 10%-grens aan. De andere detailactiviteiten blijven daar duidelijk onder.

Consult- en adviesactiviteiten komen in de welzijnssector in één op de vier activiteiten aan bod (26%), bijna altijd in de vorm van consultatie. De boom van consult- en adviesactiviteiten in de welzijnssector is evenwel ook het gevolg van de foute registratie waarvan hoger al sprake.

Het aandeel van vormingsactiviteiten daalt verder. In 2006 draaiden nog vier op de tien preventieactiviteiten in de welzijnssector rond vorming. Vorig jaar zakte dat naar één derde van de preventieactiviteiten in de welzijnssector. In 2008 is één op de vijf activiteiten vorming (20%). Daarmee ligt het aandeel in de grootteorde van voor 2005. In vier op de tien vormingsactiviteiten gaat het om attitude en informatie, in een derde om informatieoverdracht en in één op de zeven activiteiten om vaardigheidstrainingen.

Overleg en vorming met intermediairen; consult en advies met cliëntsystemen

In de welzijnssector springen twee combinaties van doelgroep en soort activiteit er duidelijk uit. Overleg en vorming met intermediairen is overduidelijk aanwezig. Bij overleg ligt de klemtoon op voorbereiding, maar ook werkgroepparticipatie, uitwisseling en afstemming en projectbegeleiding komen herhaaldelijk voor. Bij vorming springt attitude en informatie er uit, terwijl ook informatieoverdracht goed uit de verf komt.

Consult/advies met cliëntsystemen, meer bepaald consultaties, zijn ook manifest aanwezig maar ook hier is dit te wijten aan de verkeerde registratie.

4. Ginger 2008: synthese

4.1. Bespreking van de hoofdbevindingen

Aantal registrators en aantal activiteiten
Waar we in 2007 net onder de kaap van 60 Gingerregistrators bleven, halen we deze in 2008 net wel: 61 registrators waren samen goed voor 5.386 correct geregistreerde preventieactiviteiten, wat zowat 400 activiteiten meer is dan in 2007. Het CGG-preventiewerk levert nog steeds de meeste registrators. Zij maken twee derde uit van zowel het aantal registrators als van het aantal geregistreerde activiteiten.
Alhoewel er iets meer Vlaamse dan lokale preventieactoren zijn die in 2008 aan Ginger deelnamen (resp. 11 en 9), leveren de lokale preventieactoren bijna dubbel zo veel geregistreerde preventieactiviteiten aan. Dat heeft grotendeels te maken met het stijgend aantal vroeginterventieactiviteiten dat lokale preventiewerkers in Ginger invoeren.

Intersectorale samenwerking: minder met meer
In 2008 is intersectorale samenwerking goed voor 16% van alle Gingeractiviteiten, een gering verlies in vergelijking met 2007 (17%). Dat betekent al voor het zesde opeenvolgende jaar een achteruitgang van het aandeel intersectorale samenwerkingsactiviteiten. Ook dit jaar wordt deze achteruitgang grotendeels gecompenseerd door het stijgend aantal sectoren dat aan deze activiteiten deelnam. Tussen 2002 en 2008 viel het aandeel intersectorale activiteiten terug met 34%, maar in diezelfde periode steeg het gemiddeld aantal deelnemende sectoren met 25%.
Middels intersectorale samenwerking kunnen sommige sectoren hun participatie aan alcohol- en drugpreventie substantieel verhogen. Dat geldt niet alleen voor de sectoren die in meer dan de helft van de intersectorale samenwerkingsactiviteiten betrokken zijn, zoals gezondheid en overheid, maar ook voor bijvoorbeeld politie en justitie.

De arbeidssector: iets nadrukkelijker op de preventiekaart
In 2008 klimt de arbeidssector uit het dalletje van de voorgaande jaren. Met een participatiegraad van 7% zitten zij 2% hoger dan in 2007. De stijging situeert zich zowel bij unisectorale activiteiten als bij intersectorale activiteiten. Hoewel het aandeel van intersectorale activiteiten eerder beperkt is, lag dat nog nooit zo hoog.
De meeste activiteiten gaan uit naar private organisaties, voornamelijk uit de profitsector. Intermediairen zijn duidelijk de belangrijkste doelgroep, waarbij vorming (vnl. over attitude en informatie) en overleg (vnl. over projectbegeleiding en werkgroepparticipatie) de voornaamste activiteiten zijn. Op bestuursniveau staat overleg op de eerste plaats, met de klemtoon op projectbegeleiding en uitwisseling en afstemming. Bij preventiewerkers komt overleg in de vorm van uitwisseling en afstemming het vaakst voor.

De gezondheidssector: de groeiende rol van intermediairen
In vergelijking met 2007 blijft de participatiegraad nagenoeg stabiel: van 28% naar 27%. Dat kleine verlies is te wijten aan een iets lager aandeel van intersectorale samenwerking. De Centra voor Geestelijk Gezondheidszorg (CGG) zijn met een deelname aan twee op de drie preventieactiviteiten dé partner bij uitstek in deze sector, op ruime afstand gevolgd door de koepelorganisaties van deze sector.
Wat de meest bereikte doelgroep betreft, is er een wissel van de wacht. Tot dusver waren de preventiewerkers de belangrijkste doelgroep, maar nu hebben de intermediairen deze fakkel overgenomen. Dat wil echter nog niet zeggen dat er een sterke verandering in de samenstelling van de partners is gebeurd: preventiewerkers worden als intermediairen geregistreerd als er andere niet-preventiewerkers aan de activiteit deelnemen. Dat zou dus kunnen betekenen dat de preventiewerkers uit deze sector vaker samenwerkten met andere intermediairen of bestuursvertegenwoordigers.
Overleg is de kernactiviteit in de gezondheidssector, zowel algemeen als naar de doelgroepen intermediairen, preventiewerkers en bestuursniveau toe. Uitwisseling en afstemming staat dan hoog op de agenda, met intermedairen wordt ook vaker concept- en materiaalontwikkeling uitgevoerd. Vorming gaat vooral uit naar intermediairen, met een klemtoon op informatieoverdracht. Naar cliëntsystemen toe wordt vaker consult en advies gegeven, hoofdzakelijk in de vorm van consultaties.

De onderwijssector: stabilisering
De participatiegraad van de onderwijssector blijft nagenoeg status-quo: 34% in 2007, 35% in 2008. Het kleine verschil is te wijten aan een lichte stijging van de intersectorale participatie. Het secundair

onderwijs blijft niet alleen de grootste detailsector, het neemt nog een groter stuk van de taart dan voorheen: drie kwart van alle preventieactiviteiten gaan uit naar deze detailsector. ASO, TSO en BSO worden nog steeds duidelijk het meest betrokken, maar toch zakt voor elk van deze onderwijsvormen de participatiegraad. De kleinere onderwijsvormen consolideren hun aandeel van rond de 10 à 15%.
Twee doelgroepen worden duidelijk het vaakst betrokken: intermediairen en cliëntsystemen. Naar intermediairen toe zijn vorming, vooral in de vorm van vaardigheidstraining en informatieoverdracht, en overleg, vooral in de vorm van werkgroepparticipatie en uitwisseling en afstemming, de meest voorkomende activiteiten. Naar cliëntsystemen toe is vorming, vooral gericht op vaardigheidstraining, het meest aan de orde.

De overheidssector: unisectorale activiteiten nemen voor het eerst de bovenhand
De overheidssector blijft dit registratiejaar stabiel op een participatiegraad van 21%. Opvallend is dat deze sector voor het eerst sterker bereikt wordt via unisectorale activiteiten dan via intersectorale activiteiten. Het aandeel van unisectorale activiteiten neemt ook voor het eerst de 10%-horde.
Overleg is nog steeds de dominante activiteit in de overheidssector. Drie doelgroepen worden zeer regelmatig betrokken. Naar zowel bestuursvertegenwoordigers, als naar intermediairen en preventiewerkers toe houdt het overleg voornamelijk uitwisseling en afstemming in. Met het bestuursniveau en intermediairen wordt ook vaker aan projectbegeleiding gedaan. Met het bestuursniveau komt evaluatie eveneens vaker aan bod. Deze laatste doelgroep is ook de primaire partner als het op consult en adviesactiviteiten aankomt.

De sector politie en justitie: alles weer meer in de oude plooi
Na hun topjaar 2007 moet de sector politie en justitie in 2008 een stapje terugzetten. Hun participatiegraad daalt van 10% naar 8%. Deze daling is te wijten aan de achteruitgang van het aandeel intersectorale activiteiten. Er worden nagenoeg slechts twee detailsectoren bereikt: de politiediensten en gevangenissen.
Intermediairen zijn dé doelgroep bij uitstek in deze sector, zij nemen aan bijna alle preventieactiviteiten deel. Voorts is het bestuursniveau in één op de vijf activiteiten present. Overleg gebeurt zowel naar intermediairen als naar bestuursvertegenwoordigers, waarbij het accent ligt op uitwisseling en afstemming. Vorming is zowat het exclusieve domein van intermediairen, de klemtoon ligt dan op attitude en informatie en op vaardigheidstraining.

De vrijetijds- en cultuursector: een dipje in 2008
De participatiegraad van de sector vrijetijd en cultuur daalt opmerkelijk, van 14% naar 10%. De unisectorale en de intersectorale activiteiten dalen even sterk. Het peil van unisectorale activiteiten met de vrijetijds- en cultuursector heeft nog nooit zo laag gestaan. Ondanks een duidelijke daling blijft het jeugdwerk de meest bereikte detailsector, gevolgd door de detailsector 'ongebonden jongeren', die gelinkt wordt met het uitgaansleven.
In drie kwart van de activiteiten wordt er met intermediairen samengewerkt, in een kwart met cliëntsystemen. Overleg komt het meest aan bod. Overleg met intermediairen vormt de voornaamste activiteit, dat is vooral gericht op uitwisseling en afstemming en projectbegeleiding.

De welzijnssector: meer unisectoraal bereikt dan ooit tevoren
De participatiegraad van de welzijnssector is stabiel gebleven, op 22%. Toch is er een opmerkelijke evolutie waar te nemen: voor het eerst wordt deze sector sterker bereikt via unisectorale activiteiten dan via intersectorale activiteiten. Nooit eerder was het aandeel unisectorale activiteiten zo hoog (13%). Van de benoemde detailsectoren zijn er drie die erboven uitsteken: voorzieningen bijzondere jeugdzorg, OCMW en CAW.
Alhoewel ze nog steeds in meer dan de helft van de preventieactiviteiten in de welzijnssector participeren, daalt het aandeel van intermediairen. Dat van de doelgroepen bestuursniveau en cliëntsystemen daarentegen zit in de lift: hun aandeel kende ongeveer een verdriedubbeling op twee jaar tijd. In het werken met intermediairen zijn overleg (vnl. voorbereiding) en vorming (vnl. werken over attitude en informatie) sterk aanwezig. Eén andere kernactiviteit springt nog in het oog: consultaties met cliëntsystemen.

4.2. Terugkoppeling aan de Gingerdoelstellingen

1.Zicht krijgen op de gevoerde preventieve activiteiten in de verschillende sectoren en op de verschillende niveaus.
&
2.Het doorzichtig maken van verschillende kanalen en actoren van preventie.
Sinds 2003 nemen enkel nog de drie grote groepen van professionele preventiewerkers deel aan de Gingerregistratie: de lokale, de regionale en de Vlaamse preventieactoren. Dit biedt betere voorwaarden voor het maken van vergelijkingen over de jaren heen en het in kaart brengen en interpreteren van evoluties. Representativiteit van de deelnemersgroep claimen is onmogelijk, omdat er geen duidelijke scheidingslijn te trekken valt tussen wie actor is inzake alcohol- en drugpreventiewerk en wie niet. Desalniettemin is het zaak om een zo groot mogelijke vertegenwoordiging van de als dusdanig gedefinieerde professionele preventiewerkers in het domein alcohol en drugs te bereiken. Met een deelname van 61 registrators in 2008 is dat alweer meer dan aardig gelukt. Wat de verhoudingen tussen de registratorgroepen betreft, ligt het zwaartepunt nu nog duidelijker bij de regionale preventiewerkers. Zij vormen ook in werkelijkheid de grootste vertegenwoordiging in het alcohol- en drugpreventiewerk. Toch moet er weer meer moeite worden gedaan om de participatie van de Vlaamse en de lokale actoren te verhogen.

3.Het detecteren van noden en hiaten.
De meeste in vorige jaren gemaakte aanzetten om traditioneel minder bereikte of moeilijkere (detail)sectoren meer te betrekken in preventie houden aan. Ten eerste worden de meeste sectoren goed bereikt via intersectorale samenwerking, ook diegene die amper aan bod komen in unisectorale preventieactiviteiten. De sector politie en justitie is daar het mooiste voorbeeld van. Ten tweede krijgen detailsectoren die door preventiewerkers als minder evident beschouwd worden de nodige aandacht. Voorbeelden hiervan zijn de toenemende betrokkenheid van ongebonden jongeren, evenals de nog steeds stevige verankering van de bijzondere jeugdzorg en het hoger onderwijs. Anderzijds -en dan zitten we in de signaalfunctie omtrent noden en hiaten- wordt er nog steeds weinig samengewerkt met o.a. ouderverenigingen, KMO's, huisartsen en buurtwerk.

4.Het ontwikkelen van een beleidsinstrument dat binnen de eigen organisatie bruikbaar is voor het vastleggen van prioriteiten.
De geleidelijke verbeteringen in de Gingerversies leidden tot een algemene verhoging van de gebruiksvriendelijkheid en de toepassingsmogelijkheden. Middels de VAD-vormingen over verwerkingsmogelijkheden op dienstniveau kunnen de registrators meer analysegericht werken met de resultaten, wat het mogelijk maakt om deze binnen de eigen organisatie meer beleidsgericht te gebruiken. Op basis van de resultaten van de Gingerevaluatie 2004 kan gesteld worden dat de Gingerresultaten al bij al vrij ruim gebruikt worden voor jaarverslagen en interne rapporten: ongeveer de helft van de Gingerregistrators gaf toen aan dit te doen. In de vorming over werken met de eigen Gingerdata zal blijvend aandacht worden besteed aan het gebruiken van de resultaten om organisatorische doelstellingen te evalueren. De nieuwe Gingerversie, die in 2009 in roulatie wordt gebracht, reikt daarvoor nieuwe mogelijkheden aan.

5. De ontwikkeling van een evaluatie-instrument
Een in 2005 uitgevoerd onderzoek wees uit dat Ginger een betrouwbaar en valide meetinstrument is. Zowel inzake betrouwbaarheid als inzake validiteit scoort Ginger behoorlijk. Het programma herbergt dan ook potenties om ruimere toepassingen op te enten. Eén van die extra's zou het integreren van een evaluatie-instrument kunnen zijn. Een eerdere poging (2002) om in Ginger een evaluatiescherm te integreren werd afgevoerd wegens te complex. Maar inmiddels zijn de technische mogelijkheden vergroot en biedt het nieuwe convenant tussen de Vlaamse overheid en VAD meer ruimte om het Gingerprogramma grondig te herwerken. In de nieuwe online-Gingerversie, die vanaf 2009 wordt gebruikt, is 'evaluatie' opgenomen als specifiek item.
Maar ook zonder evaluatieluik in het programma werd reeds de nodige aandacht besteed aan evaluatieaspecten. Zo werd in het VAD-evaluatiecahier, dat in 2003 verschenen is, een hoofdstuk gewijd aan de mogelijkheden die Ginger biedt in het kader van evaluatie. Voorts wordt aan de registrators nog steeds de mogelijkheid geboden vorming te volgen over de verwerking van de eigen Gingerdata, waarbij voldoende aandacht wordt besteed aan het verwerken in functie van het evalueren van vooropgestelde doelstellingen. De Gingerevaluatie 2004 leerde ons dat één op vier registrators de eigen Gingerresultaten

gebruikt voor evaluatie.

6.Het uitwisselen van gegevens.
Sinds 2000 heeft VAD een aanbod om de Gingerresultaten op provinciaal niveau te presenteren. Afspraken hierover worden met de provinciale preventiecoördinatoren gemaakt. De voorstelling van de provinciale Gingerresultaten geeft de registrators de mogelijkheid hun eigen resultaten te vergelijken met die van een kleiner en vertrouwder (werk)gebied. Op basis daarvan kunnen vanuit de provinciale preventieplatforms verdere stappen worden gezet in het uitwisselen van gegevens. Daarnaast biedt de VAD-vormingsmodule over verwerkingsmogelijkheden een goede basis om de verwerkte resultaten samen te brengen. Dat zal ook in de toekomst gepromoot worden.
In het kader van de nieuwe online-versie van Ginger zal meer aandacht worden besteed aan het zelf kunnen gebruiken van Gingerdata van de registrator en van de organisatie of het netwerk waarin hij/zij werkt.

4.3. Wat brengt de Gingertoekomst?

In 2008 werd de Ginger 9-versie een laatste keer gebruikt. Vanaf 2009 is een nieuw tijdperk begonnen: de in 2008 ontwikkelde online-versie van Ginger is inmiddels algemeen in gebruik genomen. Het nieuwe programma moet een beter overzicht geven over het bereik van de doelgroep, de gebruikte materialen, of er een evaluatie heeft plaatsgevonden, e.d.
Ook en vooral met de intrede van de nieuwe Gingerversie blijft het binden van de registrators en het werven van nieuwe preventieactoren een belangrijk aandachtspunt. Vooral een sterkere participatie van lokale en Vlaamse preventieactoren behoort tot de prioritaire aandachtspunten.
Vanaf volgend jaar zal de Gingerrapportering ook in een andere format gebeuren.

BIJLAGEN

B1. Methode

In 2008 registreerden bijna alle deelnemers met de Ginger 9-versie. Daarin moeten vier schermen ingevuld worden: de **organisatie** waarmee men de activiteit opzet, de eventuele **suborganisatie** die binnen deze organisatie betrokken partij is, de **contactpersoon** in deze (sub)organisatie en een beschrijving van de **activiteit** aan de hand van het aanduiden van standaardcategorieën. Deze categorieën zijn :

- sector	bv. onderwijs	
- detailsector	bv. secundair onderwijs	
- type(s)	(maximaal 7)	bv. ASO
- doelgroep(en)	(maximaal 3)	bv. cliëntsysteem (hier: leerlingen)
- activiteit		bv. vorming
- detailactiviteit(en)	(maximaal 7)	bv. informatieoverdracht

Voor de variabele 'type' kan bij een aantal sectoren gekozen worden uit een aantal vaste standaardopties. In het activiteitenblad dient ook de tijdsduur en de locatie van de activiteit te worden ingevoerd.

In Ginger 9 wordt niet langer een apart scherm voor interne activiteiten gebruikt zodat de gebruikers de ingebouwde verwerkingsmogelijkheden ook kunnen gebruiken voor de interne data. Onder interne activiteiten worden verstaan: (drugpreventie)activiteiten zonder betrokkenheid van derden (voorbereidingen aan het eigen bureau, interne stuur- of werkgroepen, teamvergaderingen, mailings,...) en activiteiten die niet als drugpreventieactiviteit worden aanzien (het volgen van vormingen, niet-drugspecifieke preventie, bijwonen van een persconferentie,...).

Interne preventieactiviteiten worden niet in de registratie opgenomen. Enkel preventieactiviteiten met externen komen in aanmerking voor registratie. Het is niet de bedoeling om een volledig dagoverzicht te krijgen van de registrators, maar wel om een zicht te krijgen op de aard en de omvang van de preventieactiviteiten met externen uit de sectoren.

Elke deelnemende registrator exporteerde de ingevoerde gegevens met betrekking tot preventieactiviteiten naar VAD. Deze gegevens werden door VAD verwerkt met het statistisch programma SPSS.

Elke registrator heeft een eigen gebruikersidentificatie van zes letters. Aan de hand van de eerste drie letters kan worden uitgemaakt bij welke organisatie een registrator hoort, de laatste drie letters geven de initialen van de gebruiker weer. Zo kan desgevallend een registrator gecontacteerd worden als er een vraag rijst.

In bijlage B3 wordt dieper ingegaan op de categorisering van Ginger. Aan de hand van drie casussen wordt verduidelijkt hoe het programma opgebouwd is en op welke manier preventieactiviteiten kunnen worden ingevoerd.

B2. Omschrijving activiteit en detailactiviteit (uit handleiding Ginger 9)

Soort activiteit

Om de soort van de activiteit vast te leggen, heb je de keuze uit drie categorieën. Deze spreken voor zich:

- vorming: vormingsactiviteiten waarbij je op basis van jouw deskundigheid informatie of vaardigheden aanreikt aan anderen
- overleg: deelname aan een vergadering, het beraadslagen met anderen, het op gelijkwaardige basis bespreken van bepaalde zaken, horizontaal overleg
- consult/advies: het geven van feedback vanuit een op deskundigheid gerichte 'hiërarchische' positie

Detailsoort activiteit

Onder detailsoort wordt de detailactiviteit gescoord. Per soort activiteit heb je de keuze uit een aantal detailactiviteiten. Het is mogelijk om meerdere detailactiviteiten aan te duiden.

Vorming	
Attitude/informatie	interactief met de doelgroep; de leefwereld van de klant is belangrijk; zicht krijgen op vereiste vaardigheden die nodig zijn om te handelen (maar nog niet het inoefenen ervan)
Follow-up	terugkomdagen; evaluatie van de vorming met de cursisten
Informatieoverdracht	lesgeven; voordracht geven; deskundige informatie verstrekken; voorlichting geven; sensibiliserend werken
Vaardigheden (training)	motiverend gesprek; training (bedrijfstraining, Leefsleutels,...); vaardigheidstraining; inoefenen van vaardigheden
Voorbereiding	Inhoudelijke voorbereiding van een vormingsactiviteit (met externen)
Overleg	
Concept-/ materiaalontwikkeling	het met externen ontwerpen van preventieconcepten en -materialen
Evaluatie	terugkomdagen; evaluatie van een eerder plaatsgevonden activiteit
Introductie/kennismaking	eerste gesprek of voorstelling; introductie
Projectbegeleiding	het begeleiden van een in tijd eindige activiteit met een duidelijk doel; op basis van bestaande materialen en concepten
Uitwisseling/afstemming	informatiedoorstroming; afstemming op het terrein; onder gelijkwaardige partners
Voorbereiding	eenmalig of beperkt in tijd; gelinkt aan één specifieke activiteit
Werkgroepparticipatie	het begeleiden van een proces op lange termijn en op regelmatige basis
Consult/advies	
Adviesgesprek	gesprek zonder voorgaand contact of zonder voorgaand initiatief
Consultatie	begeleidingswerk; het aanbieden van consultaties
Consulting	advies in het kader van een bepaalde activiteit
Intervisie	consultatie onder collega's
Supervisie	meer hiërarchische consultatie, vanuit de ervarings- en deskundigheidspositie

B3. Categorisering

De inbreng van activiteiten in Ginger berust op een hiërarchische opbouw van het programma. Eerst moeten in de desbetreffende tabbladen gegevens over de organisatie, suborganisatie en contactpersoon ingevoerd worden. Deze dienen enkel om het databestand overzichtelijk en gebruiksvriendelijk te maken en worden niet naar VAD geëxporteerd. Eens men de eerste drie bladen heeft ingevuld of geselecteerd, kunnen in het activiteitenblad de activiteiten ingevoerd worden.
Allereerst dient een persoonlijke omschrijving van de activiteit gegeven te worden. Voorts dienen de sector, detailsector en het type gekozen te worden uit de in Ginger vervatte standaardcategorieën. Voor de sector zijn er acht opties om uit te kiezen: arbeid, politie/justitie, onderwijs, vrijetijd en cultuur, welzijn, gezondheid, overheid en intersectorale samenwerking. De keuze van de sector bepaalt de keuzemogelijkheden voor de detailsector en deze bepaalt op zijn beurt de opties voor de keuze van het type.
Per activiteit dient ook de doelgroep aangegeven te worden. Indien enkel professionele preventiewerkers bereikt werden, wordt 'preventiewerkers' gekozen. Indien dit niet het geval is, is er keuze uit drie categorieën: bestuursniveau, cliëntsysteem en intermediairen. Een combinatie van deze drie is ook mogelijk.
Vervolgens dient de soort activiteit aangegeven te worden, te kiezen uit drie mogelijkheden: vorming, overleg of consult/advies. Op basis daarvan worden de keuzemogelijkheden voor de detailsector bepaald. Er kunnen tot 7 detailactiviteiten gekozen worden.

Om het voor de niet-registrator niet te abstract te houden, wordt een aantal casussen verder toegelicht. Aan de hand van drie mogelijke voorbeelden wordt de Gingerregistratie inhoud gegeven, aangevuld met wat nuttige informatie.

Voorbeeld 1: Medio december organiseert jeugdhuis 't Groot Verschot een preventieweek onder het motto 'Mag het een beetje minder zijn?'. Eén van de activiteiten is een groepsdebat met de jongeren op 18 december 2008 over middelengebruik tijdens de feesten. Jij wordt gevraagd als moderator om het debat wat te sturen en er preventieve accenten in te leggen (o.a. wijzen op mogelijke risico's).

Deze casus wordt als volgt in Ginger ingevuld:

Omschrijving	*Debat 'Mag het een beetje minder zijn?'(JH Groot Verschot)*
Datum	*18/12/08*
Sector	*Vrijetijds- en cultuursector*
Detailsector	*Jeugdwerk*
Type	*Jeugdhuiswerk*
Doelgroep	*Cliëntsysteem*
Soort	*Vorming*
Detailsoort	*Attitude/informatie*

Jeugdhuizen vallen in Ginger onder de sector vrijetijd en cultuur en onder de detailsector jeugdwerk. Daarin vind je als type het jeugdhuiswerk. Aangezien de activiteit naar de jongeren is gericht, wordt deze gescoord als cliëntsysteem. Cliëntsystemen staan als het ware aan het eind van het proces. Zij vormen de uiteindelijke doelgroep van een preventieactie of -activiteit. Als soort activiteit wordt vorming geregistreerd, omdat de activiteit erop gericht is de jongeren iets bij te brengen. Onder deze soort wordt attitude/informatie als detailactiviteit gekozen. In de handleiding van Ginger wordt dit omschreven als het interactief met een groep proberen zicht te krijgen op vaardigheden die nodig zijn om te handelen. Dit is niet hetzelfde als de detailactiviteit vaardigheden (training) die gekenmerkt wordt door het inoefenen van bepaalde vaardigheden. Bij attitude/informatie worden deze niet ingeoefend, het is eerder sensibiliserend bedoeld.

Voorbeeld 2: Op 10 juni 2008 vindt het tweemaandelijkse gemeentelijke drugpreventieplatform plaats. Op de bijeenkomst van 10 juni komen drie zaken aan bod: kennismaking met de nieuwe gemeentelijke preventiewerker, evaluatie drugpreventieweek en afstemming op het terrein. Volgende actoren zijn

aanwezig: de gemeentelijke preventiewerker, de regionale CGG-preventiewerker, een CAW-medewerker, twee jeugdhuisverantwoordelijken, twee vertegenwoordigers van het interscholenoverleg, de commissaris van de lokale politie, de schepen van welzijn en jij (registrator).

Deze casus wordt als volgt in Ginger ingevuld:

Omschrijving	*Gemeentelijk drugpreventieplatform*
Datum	*10/06/08*
Sector	*Intersectorale samenwerking*
Detailsector	*1.Overheid* *2.Gezondheid* *3.Welzijn* *4.Vrijetijds- en cultuursector* *5.Onderwijs* *6.Politie/justitie*
Type	*-*
Doelgroep	*1.Bestuursniveau* *2.Intermediairen*
Soort	*Overleg*
Detailsoort	*1.Introductie/kennismaking* *2.Evaluatie* *3.Uitwisseling/afstemming*

Als er meerdere sectoren aan een activiteit deelnemen, wordt intersectorale samenwerking de keuze voor de variabele 'sector'. In dit voorbeeld nemen maar liefst zes sectoren deel. Deze worden ingevoerd bij de variabele 'detailsector'. De gemeentelijke preventiewerker en de schepen zijn vertegenwoordigers van de overheid, de CGG-preventiewerker hoort bij de gezondheidssector, de CAW-medewerker zit in de sector welzijn, de verantwoordelijken van het jeugdhuis komen uit de vrijetijds- en cultuursector, de vertegenwoordigers uit het interscholenoverleg uit de onderwijssector en de commissaris valt onder politie/justitie. Het zou kunnen dat de registrator zelf uit een andere sector komt (in dit voorbeeld blijft enkel arbeid over), maar dat doet niet ter zake. Als registrator moet je jezelf immers niet mee in beeld nemen. Bij intersectorale samenwerking wordt geen type ingevoerd.

Twee categorieën van doelgroepen zijn aanwezig. De jeugdhuisverantwoordelijken, politiecommissaris, schepen en mogelijk ook de vertegenwoordigers van het interscholenoverleg (als ze tot de directie behoren) behoren tot het bestuursniveau. Al de andere aanwezigen zitten in de hoedanigheid van intermediair of preventiewerker. De categorie 'preventiewerkers' wordt enkel geregistreerd als er uitsluitend professionele preventiewerkers op een activiteit aanwezig zijn. Als dat niet het geval is, zoals in dit voorbeeld, worden de preventiewerkers herbenoemd als intermediairen.

Als soort activiteit geldt hier overleg. Gezien de behandelde agendapunten spreken de detailactiviteiten voor zich.

B4. Deelnemers aan de Gingerregistratie 2008

In totaal namen 61 preventieactoren deel aan de Gingerregistratie 2008. Zij werden ingedeeld in drie registratorgroepen: lokale, regionale en Vlaamse preventiewerkers. Door het poolen van lokale preventiewerkers in regionale structuren is de scheidingslijn soms moeilijk te trekken. Door federale veiligheidsfondsen of gemeentelijke middelen betaalde preventiewerkers kunnen organisatorisch behoren tot een Centrum Geestelijke Gezondheid. Zij werken dan veeleer vanuit de preventievisie van hun centrum en worden daarom bij de regionale preventiewerkers geplaatst.

Gezien de toenemende trend van pooling en het feit dat preventiewerkers die louter op lokaal vlak werken alsmaar minder in aantal worden, werd het onderling onderscheiden van registratorgroepen gefaseerd afgebouwd. Desondanks is het interessant om eens te kijken welke actoren uit welke groep deelnamen.

- **Lokale preventiewerkers (9)**

Bianca Boekxstaens (Heist-op-den-Berg), Filip Claeys (Preventiedienst Deinze), Tim Cools (Preventiedienst Geel), Isabel De Decker (Preventiedienst Boom), Inge Demeulenaere (Preventiedienst Mechelen), Jan Gabriels (Preventiedienst Lier), Ina Genbrugge (Preventiedienst Aalter, Knesselare en Maldegem), Ben Van Gilbergen (Preventiedienst Tienen) en Melina Eeckhout (Drugpreventie Rhode Schelde).

- **Regionale preventiewerkers (41)**

Jeroen Aerts (CAD Limburg), Peter Aertsen (CGG Mechelen), Carlo Baeten (CAD Limburg), Helga Berghman (CAT – Preventiehuis Gent), Annelies Bode (CGG Vlaams-Brabant Oost), Evi Bogaerts (CGG Limburg), Karin Borkelmans (CAD Limburg), Christophe Cambre (VAGGA-Altox Antwerpen), Dorien Ceuleers (CGG Ahasverus), Tahar Chahbi (CAD Limburg), Dimitri Das (CAD Limburg), Tineke De Breucker (CGG Delta), Maaike De Coninck (VAGGA-Altox Antwerpen), Cynthia Deman (VAGGA-Altox Antwerpen), Leen De Mey (CGGZ Primavera Brussel), Leen De Rooms (CGG Ahasverus), Jan De Smet (VAGGA-Altox Antwerpen), Hilde De Neve (CAT – Preventiehuis Gent), David Fraters (CAD Limburg), Ellen Gibney (CAD Limburg), Rudy Goossens (CAT- infopunt Gent), Ingrid Hanot (CAD Limburg), Tine Huyghebaert (CGG Middelpunt Roeselare), Kelly Jacobs (CAD Limburg), Etienne Janssen (CAT – Preventiehuis Gent), Katrien Kellens (CAD Limburg), Christophe Kino (CAT- infopunt Gent), Ilse Lemahieu (CGG Delta), Gwen Maris (CGG Vlaams-Brabant Oost), Rudi Reyners (Provincie Vlaams-Brabant), Laurent Rouckhoudt (CAT – Infopunt Gent), An Schelpe (CAT – Preventiehuis Gent), Marc Tack (CAT – Preventiehuis Gent), Inge Truyens (CGG Kempen – De Meander), Sibel Turköglü (CAD Limburg), Lieve Vanbaelen (VAGGA-Altox Antwerpen), Marjet Vanderstraeten (CAD Limburg), Niek Vanmaeckelberghe (CGG Middelpunt Oostende), Karel Vanrietvelde (CGG Middelpunt Oostende), Ilse Van Roy (CGG Ahasverus) en Ann Van Steenwinckel (CGGZ Primavera Brussel).

- **Vlaamse preventiewerkers (11)**

Mieke Autrique (VAD), Inge Baeten (VAD), Mia De Bock (VAD), Else De Donder (VAD), Marijs Geirnaert (VAD), Marie-Claire Lambrechts (VAD), Johan Rosiers (VAD), Jochen Schrooten (VAD), Els Vandenberghe (VAD), Johan Vandewalle (De Sleutel) en Tina Van Havere (VAD).

B5. Nieuwsbrieven in 2008

Brussel, 22 juni 2008

Ginger-nieuwsbrief juni 2008

Beste Gingerregistrators,

Laagvliegende zwaluwen, langere en warmere dagen, nakende vakantie en de eerste tussentijdse Gingerregistratie... alle ingrediënten zijn aanwezig om met zekerheid te mogen stellen: de zomer is begonnen! Zoals elk jaar bij het begin van de schoolvakantie ligt de eerste halfjaarlijkse deadline op de loer. Dat betekent dat jullie de preventieactiviteiten van het eerste semester van 2008 moeten registreren en naar VAD exporteren. Om dat vlot te laten gebeuren nog even een paar aandachtspunten op een rijtje. Voorts valt er heel wat te melden over de aankomende online-versie van Ginger. Laten we alles even op een rijtje zetten.

Gingerrapport 2007 in het najaar in jullie postvak
Zoals dat ook de laatste jaren zo was, zal het Gingerrapport 2007 in het najaar verschijnen. Jullie krijgen het gratis exemplaar vermoedelijk in oktober in jullie postvakje. Vanaf 2010, als de data voor het eerst uit de online-versie van Ginger worden gehaald, zal het jaarlijkse Gingerrapport voor de zomervakantie verschijnen.

Export van Gingergegevens
Jullie Gingerdata zouden voor 16 juli 2008 naar VAD geëxporteerd moeten worden. Gelieve de data naar johan.rosiers@vad.be te sturen. Zoals de meeste onder jullie ondertussen al weten, is dat op zich niet zo veel werk. Gewoon een paar uurtjes in de agenda reserveren en die klus is weer geklaard. Wie met vragen zit of een verlenging van het gebruiksrecht nodig heeft, kan mij bellen op 02/423.03.58. Tot de deadline ben ik op VAD bereikbaar. De drie weken nadien kunnen jullie voor een verlenging van het gebruiksrecht terecht bij de medewerkers van het VAD-secretariaat, op 02/423.03.33.

Voornaamste aandachtspunten bij de registratie
Neem zeker de handleiding erbij als je gaat registreren. Elk jaar komen dezelfde eigenaardigheden in de registratie voor. De top-drie van aandachtspunten blijft:

- kies niet te gauw voor ‘andere’ als detailsector! Dit geldt vooral voor de sectoren welzijn, gezondheid en vrijetijd/cultuur. Bekijk eerst of er geen passende benoemde detailsector is.
- bij preventieactiviteiten in de sector arbeid moet je bij type naast de keuze tussen profit en social profit ook de organisatiegrootte aangeven.
- in de overheidssector worden te vaak preventieactiviteiten met cliëntsystemen geregistreerd die daar niet thuishoren. Een vorming over alcohol en drugs voor overheidspersoneel hoort onder de sector arbeid, deelname aan een preventieraad onder intersectorale samenwerking.

Herwerking Ginger
Tussen vorige zomer en nu heeft VAD volop geïnvesteerd in het ontwikkelen van een nieuwe online-versie van Ginger. In een eerste fase werden in een interne VAD-werkgroep, met regelmatige toetsing bij CGG-preventiewerkers, de hoofdlijnen van de aanpassing uitgetekend. Nadien werd een externe VAD-werkgroep in het leven geroepen om het programma op zijn praktische bruikbaarheid te toetsen en zo verder te verfijnen. Nadien ging de programmeur aan de slag met de adviezen.
Begin juni werd de eerste versie van Ginger online aan een testpanel voorgesteld. In dat testpanel zitten vijf ervaren Gingeregistrators: twee regionale preventiewerkers, twee lokale preventiewerkers en één VAD-medewerker. Het testpanel legt deze Gingerversie drie maanden op de testbank. Herkenbare praktijkcasussen worden ingevoerd om te toetsen of de eerste online-versie voldoet voor de registratie en monitoring van de preventieactiviteiten.
In september volgt een evaluatie met het testpanel en nadien worden eventuele verdere aanpassingen doorgevoerd. In oktober moet de online-versie klaar zijn om op grote schaal te gebruiken. In november en december wordt de nieuwe Gingerversie voorgesteld in de verschillende provincies, zodat vanaf 1 januari 2009 alle Gingerregistrators ermee beginnen werken. Jullie worden zeker op de hoogte gehouden van Gingervoorstellingen in jullie provincie.
Voor de data van 2008 zal nog met Gingerversie 9 worden geregistreerd.

Ziezo, dat was een korte update van het Gingergebeuren. Ik hoop jullie Gingerdata gauw te mogen ontvangen. Voor de rest wens ik ieder van jullie een weldoende zomer toe.

Vriendelijke groeten,

Johan Rosiers - VAD

Brussel, 17 december 2008

Ginger-nieuwsbrief december 2008

Beste Gingerregistrator,

In de kalender is het binnenkort aflossing van de wacht en dat betekent dat het weer tijd is om de preventieactiviteiten in Ginger te registreren. Wie reeds de data voor het eerste halfjaar heeft doorgestuurd, moet nu enkel de preventieactiviteiten van het tweede halfjaar invoeren en naar VAD exporteren. Diegenen die de data van het eerste halfjaar nog niet hebben doorgegeven, moeten voor het hele jaar registreren. Om de registratie zo vlot en zo uniform mogelijk te laten gebeuren, zet ik een paar aandachtspunten op een rijtje. En omdat een revolutionaire verandering in Ginger aanstaande is, is er nog een belangrijk laatste punt.

1. Export van Gingergegevens

Jouw Gingerdata zouden voor 16 januari 2009 naar VAD geëxporteerd moeten worden. Gelieve de data als bijlage bij een mail te sturen naar johan.rosiers@vad.be. Zoals je ondertussen allicht weet, is het registreren op zich niet zo veel werk. Een paar uurtjes in de agenda reserveren en die klus is weer geklaard. Wie met vragen zit of een verlenging van het gebruiksrecht nodig heeft, kan mij bellen op 02/423.03.58. Op momenten dat ik afwezig ben kunnen de medewerkers van het VAD-secretariaat (02/423.03.33) jou helpen met het verlengen van het gebruiksrecht.

2. Voornaamste aandachtspunten bij de registratie

Neem zeker de handleiding erbij als je gaat registreren. Elk jaar komen dezelfde eigenaardigheden in de registratie voor. De top-drie van aandachtspunten blijft:

- kies niet te gauw voor 'andere' als detailsector! Dit geldt vooral voor de sectoren welzijn, gezondheid en vrijetijd/cultuur. Bekijk eerst of er geen passende benoemde detailsector is
- bij preventieactiviteiten in de sector arbeid moet je bij type naast de keuze tussen profit en social profit ook de organisatiegrootte aangeven
- in de overheidssector worden te vaak preventieactiviteiten met cliëntsystemen geregistreerd die daar niet thuishoren. Een vorming over alcohol en drugs voor overheidspersoneel hoort onder de sector arbeid, deelname aan een preventieraad onder intersectorale samenwerking.

3. Een nieuw Ginger-tijdperk kondigt zich aan!

De herwerking van Ginger is zo goed als achter de rug. De registratie van de Gingerdata 2008 luidt meteen het einde in van de huidige versie Ginger 9. Deze heeft bijna 10 jaar goede dienst bewezen, maar nieuwe technologische en inhoudelijke noden noopten tot een structurele aanpassing. De nieuwe versie van Ginger zal enkel nog in een internet-applicatie toegankelijk zijn. Je vult de data dus niet meer in op jouw lokale computer, maar wel via een url die je verbindt met het programma annex databank op de VAD-server. Daardoor kunnen gebeurlijke technische probleempjes vermeden worden.
Vanaf midden februari 2009 wordt het programma in elke Vlaamse provincie voorgesteld aan de registrators en nieuwe geïnteresseerde preventiewerkers. Je wordt zo snel mogelijk op de hoogte gebracht van de voorstellingssessies in jouw provincie.

Het is dus niet enkel aftellen voor het nieuwe jaar, maar ook voor de intrede van een nieuwe Gingerversie: 10... 9... 8... 7...

Ik wens je een feestelijk eindejaar/nieuwjaar toe!

Vriendelijke groeten,

Johan Rosiers - VAD